

Mapovanie postupov a postojov vyšetrovateľov policajného zboru v prípadoch násilia páchaného na ženách

Zuzana Očenášová – Karol Murdza – Ladislav Vajzer – Ivana Sabolová

Bratislava, 2017

Publikácia bola financovaná z Grantov EHP a Nórska a spolufinancovaná zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky v rámci projektu Koordinančno-metodické centrum pre rodovo podmienené a domáce násilie v rámci programu SK09: Domáce a rodovo podmienené násilie

„*Domov musí byť bezpečné miesto pre všetkých*“

www.norwaygrants.org

Recenzovali: prof. JUDr. Mgr. Jana Viktorová, PhD.
doc. Ing. Jaromír Mlýnek, CSc.

Vydanie: prvé vydanie

Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava 2017

Rok vydania: 2017

Rozsah: 70 strán

ISBN: 978-80-7138-152-5

Text neprešiel jazykovou korektúrou.

ZODPOVEDNÍ RIEŠITELIA VEDECKOVÝSKUMNEJ ÚLOHY

Meno	Pracovisko
Mgr. Zuzana Očenášová, PhD.	Koordinačno-metodické centrum pre rodovo podmienené násilie IVPR
Doc. Karol Murdza, PhD.	Katedra spoločenských vied Akadémia PZ v Bratislave
JUDr. Ladislav Vajzer, PhD.	Katedra vyšetrovania Akadémia PZ v Bratislave
Mgr. Ivana Sabolová	Katedra spoločenských vied Akadémia PZ v Bratislave

Abstrakt: Výskumná štúdia sa zamerala na zisťovanie postupov a postojov vyšetrovateľov PZ v prípadoch násilia páchaného na ženách, konkrétne trestných činov týrania blízkej a zverenej osoby a znásilnenia a sexuálneho násilia. Štúdia sa tiež venuje možným vplyvom skúsenosti s vyšetrovaním takýchto prípadov a postojov – miery akceptácie mýtov o násilí páchanom na ženách – na priebeh vyšetrovania. Výskum bol realizovaný formou dotazníkového prieskumu na vzorke 239 respondentov zahŕňajúcej väčšinu vyšetrovateliek a vyšetrovateľov na Slovensku. K najčastejšie používaným postupom patria vypočutie poškodenej, obvineného, svedkov a znalecké dokazovanie. Práve znalecká expertíza má významné postavenie pri vyšetrovaní prípadov násilia páchaného na ženách, keďže vyše 90% vyšetrovateľov a vyšetrovateliek riešia situáciu dôkaznej núdze práve pribratím znalcov. Miera akceptácie mýtov o násilí páchanom na ženách je relatívne vysoká, nízku mieru akceptácie prejavilo 32% v prípade partnerského násilia a 40% v prípadoch sexuálneho násilia. Skúsenosti s vyšetrovaním prípadov násilia páchaného na ženách ako aj postoje o ňom nemali výraznejší vplyv na priebeh vyšetrovania. Skúsenejší ako aj tí s nižšou mierou akceptácie mýtov sa však výraznejšie snažili zabrániť retraumatizujúcim vyšetrovacím postupom ako sú opakované výsluchy poškodenej a konfrontácia poškodenej a obvineného.

Kľúčové slová: policajné vyšetrovanie, násilie páchané na ženách, akceptácia mýtov o násilí páchanom na ženách

Abstract: The study maps the practice and attitudes towards intimate partner violence and sexual violence against women (VAW) among police investigators. Additionally, the study deals with the influence of experience in VAW cases investigation and VAW myth acceptance on police practice. The research was carried out through self-administration questionnaires filled out by 239 investigators that comprises of majority of police officers potentially dealing with VAW cases in Slovakia. As expected, the most frequent procedures used during the investigation are interrogations of the victim, the accused and witnesses. Expert testimonies by psychiatrists and psychologists held a particular position in investigation as over 90% of investigators use it in case of lack of evidence. The myth acceptance among police investigators remain relatively high; only 32% were identified as having low myth acceptance rate in case of intimate partner violence against women compared to 40% in case of sexual violence. Experience with VAW investigations as well as myth acceptance did not have significant impact on the investigation procedures. However, experienced investigators as well as those with lower myth acceptance attempted to eliminate possibly traumatic procedures such as repeated interrogation of a victim or confrontation of a victim and the accused.

Key words: police investigation, violence against women, myths acceptance of violence against women

OBSAH

1. ÚVOD	7
2. POSTUP VYŠETROVANIA TRESTNÝCH ČINOV SÚVISIACICH S NÁSILÍM PÁCHANÝM NA ŽENÁCH.....	8
3. METODOLOGICKÉ OTÁZKY VÝSKUMU A HARMONOGRAM JEHO REALIZÁCIE.....	14
3.1. Zber empirických dát	14
3.2. Časový harmonogram riešenia výskumu	14
3.3. Charakteristika výskumného súboru	15
3.4. Limity výskumu	18
4. INTERPRETÁCIA VÝSLEDKOV	20
4.1. Postup pri vyšetovaní prípadov partnerského násilia na ženách podľa § 208 (Týranie blízkej a zverenej osoby)	20
4.2. Postup pri vyšetovaní prípadov sexuálneho násilia na ženách podľa § 199 a 200	30
4.3. Rozdiely medzi skúsenými a menej skúsenými vyšetovateľmi	35
4.4. Zhrnutie – postup pri vyšetovaní TČ podľa § 208, 199 a 200	39
4.5. Technické vybavenie a iné aspekty vyšetovania.....	41
4.6. Návrhy na zlepšenie vyšetovania trestných činov násilia páchaného na ženách.....	42
4.7. Postoje vyšetovateľov a vyšetovateľiek k násiliu páchanému na ženách.....	43
5. ZÁVERY A ODPORÚČANIA.....	54
6. ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	58
PRÍLOHA Č. 1: DOTAZNÍK.....	59

1. ÚVOD

Cieľom realizovaného výskumu bolo zmapovať postupy a postoje vyšetrovateľov Policajného zboru (PZ) pri riešení prípadov násillia páchaného na ženách a poskytnúť riadiacim orgánom PZ, ako aj Akadémii PZ relevantné návrhy na skvalitnenie činnosti vyšetrovateľov a ich vzdelávania v predmetnej oblasti, v súlade s požiadavkami Národného akčného plánu na prevenciu a elimináciu násillia na ženách. Vzhľadom k šírke problematiky násillia páchaného na ženách a limitom zvolenej metódy kvantitatívneho výskumu sme sa zamerali na dva najzávažnejšie typy násillia páchaného na ženách – partnerské násillie s vymedzením na trestný čin týrania blízkej osoby a zverenej osoby podľa § 208 Trestného zákona a sexuálne prejavy násillia s vymedzením na trestný čin znásillnenia podľa § 199 Trestného zákona a trestný čin sexuálneho násillia podľa § 200 Trestného zákona (ďalej len TZ). V rámci týchto dvoch kategórií trestných činov sme sa snažili získať komplexnejší obraz o vykonávaní jednotlivých vyšetrovacích úkonov, identifikovať problémy spojené s dokazovaním vyššie uvedených trestných činov a spôsobov ich riešenia. Vzhľadom k tomu, že zahraničné výskumy poukazujú na významný vplyv postojov policajtov k násilliu páchanému na ženách a riešením takýchto prípadov v praxi, súčasťou mapovania boli aj postojoyé škály týkajúce sa partnerského a sexuálneho násillia na ženách.

Predkladaná výskumná správa prináša výsledky výskumu realizovaného formou dotazníkového prieskumu na vzorke 239 respondentov z radov vyšetrovateľov PZ pokrývajúceho celé Slovensko. V prvej časti sa venujeme popisu procesu vyšetrovania trestných činov partnerského a sexuálneho násillia na ženách, jeho špecifikám a jednotlivým vyšetrovacím úkonom. Druhá časť sa zameriava na metodologické a praktické aspekty realizácie výskumu. Interpretácia výsledkov je rozdelená podľa jednotlivých skúmaných častí zodpovedajúcim štruktúre dotazníka:

- postup pri vyšetovaní trestných činov podľa § 208 TZ a identifikácia hlavných problémov zo strany respondentov,
- postup pri vyšetovaní trestných činov podľa § 199 a 200 TZ a identifikácia hlavných problémov zo strany respondentov,
- technické vybavenie a iné aspekty vyšetrovania prípadov násillia páchaného na ženách,
- návrhy respondentov na zlepšenie,
- postoje vyšetrovateľov.

Záverečná časť prináša odporúčania na ďalší výskum a pre existujúcu policajnú prax a vzdelávanie vyšetrovateľov PZ.

2. POSTUP VYŠETROVANIA TRESTNÝCH ČINOV SÚVISIACICH S NÁSILÍM PÁCHANÝM NA ŽENÁCH

Proces vyšetrovania sa začína prijatím trestného oznámenia. Trestný poriadok upravuje prijatie trestného oznámenia v ustanovení § 196, podľa ktorého sa trestné oznámenie podáva prokurátorovi alebo policajtovi. Podľa nariadenia MV SR č.175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov MV SR pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní ich páchatel'ov a o postupe v trestnom konaní v znení ďalších nariadení MV SR je trestné oznámenie povinný prijať každý vyšetrovateľ alebo poverený príslušník PZ. Za určitých okolností ich môže nahradiť poverený príslušník základného útvaru. Navyše, ak sa stal trestný čin a policajt sa to dozvedel, je povinný vo veci konať z úradnej povinnosti podľa § 2 ods. 6 Trestného poriadku a to aj v prípade, že obeť trestné oznámenie podať nechce. Polícia vždy koná ex offo, teda musí vykonať neodkladné procesné úkony hneď, ako sú na to splnené zákonné podmienky a nemôže od nich upustiť ani vtedy, ak si to účastníci (obvinený alebo poškodená) neželajú. Ak na základe všetkých zabezpečených informácií dôjde ku klasifikácii konania ako trestného činu, vyšle operačný dôstojník na miesto činu, ak je to potrebné, výjazdovú skupinu, ktorá pozostáva z príslušníka kriminálnej polície, kriminalistického technika, vodiča a podľa potreby aj služobného psovoda.

Počiatočnými neodkladnými úkonmi pri trestných činoch súvisiacich s násilím páchaným na ženách sú:

- výsluch osoby oznamovateľa, ktorá dáva podnet k začatiu vyšetrovania,
- lekárska prehliadka tela poškodenej a páchatel'a,
- podľa typu násillia aj obhliadka miesta činu,
- zadržanie podozrivého.

V následnej etape vyšetrovania trestných činov súvisiacich s násilím na ženách sa môžu vykonávať nasledujúce druhy vyšetrovacích úkonov:

- výsluch poškodenej (ak nepodala trestné oznámenie),
- výsluch obvineného,
- výsluch svedka (dospelého, maloletého),
- konfrontácia,
- vyšetrovací pokus,
- znalecké dokazovanie.

Trestné činy násilia páchaného na ženách majú svoje špecifiká, ktoré je potrebné zohľadniť pri postupe vyšetrovania. V nasledujúcej časti sa zaoberáme niektorými z nich.

Prehliadka tela

Prichádza do úvahy u žien alebo detí, ktoré v dôsledku týrania alebo sexuálneho násilia utrpeli zranenia. Rozdeľujeme ju na dve etapy:

- prehliadka šatstva (u znásilnenia, sexuálneho zneužitia a sexuálneho násilia), kde sa zisťujú biologické stopy: spermie, krv, sliny... zaisťujú sa celé odevy,
- prehliadka tela – zameraná na zdravotný a telesný stav ženy (dieťaťa), na možné stopy násilia na tele, ako napr. hematómy, odreniny, ranky, prítomnosť spermii v pošve a pod.

Prehliadku tela (lekársku prehliadku) vykonáva lekár, ktorý zaisťuje biologický materiál: odber krvi, slín, výter z pošvy a pod., pričom o prehliadke tela vystaví lekársku správu. V prípade zadržania páchatel'a je postup obdobný, pretože aj on môže mať na tele rôzne poranenia, modriny, telesné výlučky a iné biologické stopy. Keďže v týchto prípadoch sa vypracovávajú znalecké posudky, tak aj laboratórne vyšetrenia sa vykonávajú v ústavoch súdneho lekárstva.

Obhliadka miesta činu

Vykonanie obhliadky miesta činu prichádza do úvahy iba pri niektorých druhoch trestných činov - vražda, znásilnenie, sexuálne násilie, pohlavné zneužívanie a ublíženia na zdraví, pri ktorých môžu byť aj na mieste činu zisťované a zaisťované materiálne stopy.

Ide predovšetkým o biologické stopy ako krv, spermie, chlpy, vlasy zaistené z tela obete, prípadne aj z tela páchatel'a. Pri trestných činoch súvisiacich so sexuálnym násilím sa vykonáva obhliadka miestnosti, kde došlo k trestnému činu, pričom sa zaisťujú krvné stopy, stopy spermii, vaginálny sekrét, chlpy, vlasy a pod. Kriminalistický technik z výjazdovej skupiny nemá dostatočnú výbavu na to, aby z nich sám zaisťoval relevantný biologický materiál, ktorý môže tvoriť biologické stopy. Preto je potrebné, aby technik zaisťoval na expertízne skúmanie celú prikrývku a matrac, prípadne kreslo, či koberec.

Výsluch dospelaj poškodenej osoby

Výsluch poškodenej má zásadný význam ako podstatný dôkaz v trestnom konaní v prípadoch týkajúcich sa násilia páchaného na ženách. Na vyšetrovateľovi spočíva veľká zodpovednosť v psychologickom prístupe k poškodenej. Jeho správanie počas rozhovoru podmieňuje ochotu poškodenej spolupracovať. Ak sa obeť cíti v bezpečí a

má dôveru v políciu, je pravdepodobnejšie, že poskytne širšie a užitočnejšie informácie na účely vyšetrovania. Je potrebné trpezlivo, empaticky a pokojným vystupovaním vytvoriť atmosféru, ktorá poškodenej uľahčí popísanie trestného činu. Pri výsluchu treba brať ohľad na duševné rozpoloženie poškodenej, pretože táto zažíva celú škálu negatívnych pocitov, ktoré jej sťažujú rozprávanie o násilí. Pri závažnejších zraneniach alebo sexuálnom násilí je treba zvážiť zaznamenanie výsluchu na video alebo záznamník. V prípadoch násillia páchaného na ženách je vhodné minimalizovať počet výsluchov poškodenej, keďže tieto môžu viesť k retraumatizácii a sekundárnej viktimizácii. Navyše, zahraničné skúsenosti poukazujú na fakt, že opakované vypočúvanie poškodenej nevedie k väčšej efektívnosti vyšetrovania.

Výsluch obvineného

Výsluch obvineného pri tejto kategórii trestných činov je veľmi náročným procesným úkonom. Väčšina páchatelov spáchanie trestného činu popiera alebo uvádza nepravdivé - bagatelizujúce skutočnosti. Pre vyšetrovateľa je dôležité, aby ostal počas výsluchu objektívny, i keby sa obvinený pokúsil u neho vyvolať solidarizujúce efekty. Je potrebné zdôrazňovať, že za násillie je vždy zodpovedný ten, kto ho spáchal a obviňovanie obete je neakceptovateľné. Predmetom výsluchu obvineného sú všetky okolnosti spáchania trestného činu. Obvinený musí mať možnosť uviesť aj okolnosti, ktoré obvinenie zoslabujú alebo vyvracajú a o týchto ponúknuť dôkazy. Je potrebné, aby obvinený zodpovedal na doplňujúce otázky, týkajúce sa jeho rodinných vzťahov, problémov v manželských vzťahoch, o pohlavnom živote, vzťahu k deťom a pod., teda na otázky, slúžiace na odstránenie neúplností a nejasností, prípadne aj rozporov v jeho výpovedi. Vyšetrovateľ sa musí vyvarovať kladenia sugestívnych a kapiózných otázok obvinenému.

Výsluch svedka

Svedok (dospelý, či maloletý alebo mladistvý) po oboznámení s predmetom výsluchu najprv spontánne – monológom vypovie všetko, čo je mu o trestnom čine známe a odkiaľ sa dozvedel skutočnosti, ktoré vo svojej výpovedi uvádza. Potom sa mu formou dialógu kladú otázky na doplnenie výpovede a na odstránenie nejasností či neúplností, prípadne rozporov. Očitým svedkom, teda tým, ktorí pozorovali páchané násillie, sa kladú otázky týkajúce sa priebehu trestného činu. Svedok vypovedá aj k osobe obvinenej a poškodenej.

Výsluch maloletej a mladistvej osoby

Pre deti je násillie medzi rodičmi, ako aj násillie zo strany rodičov voči nim ťažkým traumatizujúcim zážitkom. V takýchto prípadoch si výsluch maloletých a mladistvých

vyžaduje individuálny prístup, podmienený špecifickými vlastnosťami detí a stavom ich psychiky. Potrebné je dôsledne vychádzať z príslušných ustanovení Trestného poriadku, súvisiacich s ohľaduplným a obsahovo relevantným vykonávaním výsluchu osoby mladšej ako 15 rokov tak, aby sa tento v ďalšom konaní už nemusel opakovať. Výsluch maloletého ako poškodeného alebo svedka musí byť zaznamenaný na video. K výsluchu sa priberie detský psychológ, prípadne pedagóg, teda osoba, ktorá svojou odbornosťou môže prispieť k správne vedeniu výsluchu maloletého dieťaťa. Pri uvedenej problematike neprichádza do úvahy prítomnosť rodičov pri výsluchu, pretože dieťa by mohlo mať strach vypovedať, prípadne by sa hanbilo uvádzať niektoré chýlostivé údaje. Psychológ by sa mal pred začatím výsluchu porozprávať s maloletým v neprítomnosti tretej osoby. Upokojí ho a vysvetlí dieťaťu dôvody, prečo má vypovedať. Pred výsluchom vyšetrovateľ poučí maloletú osobu primerane k jej veku. U mladistvých sa vykonáva zákonné poučenie svedka, u obetí týrania aj poučenie poškodeného.

Konfrontácia

Konfrontácia je špecifický vyšetrovací úkon, pri ktorom dvaja vypočúvaní tvárou v tvár vypovedajú o skutočnostiach, v ktorých sa vyskytli v ich pôvodných výpovediach závažné rozpory. Za závažné rozpory považujeme také rozpory, ktoré sa vzájomne vylučujú a majú relevantný, čiže podstatný význam pre rozhodnutie vo veci. Konfrontované osoby hovoria a oslovujú sa v priamej reči, pričom pred začiatkom konfrontácie sú vyšetrovateľom obaja poučení v zmysle zákonných ustanovení podľa svojho procesného postavenia. Obvinený má právo odmietnuť podrobiť sa konfrontácii, ak sa však bezdôvodne odmietnu podrobiť konfrontácii svedok alebo poškodená, môže im byť uložená poriadková pokuta. Konfrontované osoby si môžu navzájom klásť otázky iba so súhlasom vyšetrovateľa, ktorý vedie konfrontáciu.

V prípadoch násillia páchaného na ženách (partnerského alebo sexuálneho) sa neodporúča vykonávať konfrontáciu, keďže poškodené môžu mať odôvodnený strach pred obvineným a preto môže účelovo meniť svoju pôvodnú výpoveď.

Vyšetrovací pokus

Ide o vyšetrovací úkon, ktorý spočíva vo vykonaní pokusov a skúmaní v umelo vytvorených a systematicky menených podmienkach s cieľom preverenia existujúcich a získania nových dôkazov, majúcich význam pre vyšetrovaný prípad. Samotný vyšetrovací pokus prebieha tak, že vyšetrovateľ nechá zaujať postavenie poškodenej osoby a obvineného podľa vykonaných výpovedí, aby bolo možné zistiť, či mohlo prísť k zraneniu poškodenej osoby tak, ako to uvádza ona alebo obvinený. Súdny znalec pozorne sleduje jednotlivé znázornenia počas vyšetrovacieho pokusu, aby sa

mohol objektívne v znaleckom posudku vyjadriť k spôsobu vzniku zranenia. O vykonanom vyšetrovacom pokuse vyšetrovateľ napíše zápisnicu, kde sú podrobne uvedené jednotlivé znázornené situácie a k tejto priloží fotodokumentáciu. Všetci zúčastnení zápisnicu po prečítaní podpíšu. V prípadoch násilia páchaného na ženách je potrebné dôkladne zvážiť nevyhnutnosť vykonania vyšetrovacieho pokusu, keďže tento môže viesť k opätovnej traumatizácii obete.

Znalecké a expertízne skúmanie

Ak sú na objasnenie skutočnosti dôležitej pre trestné konanie potrebné odborné znalosti, rozhodne vyšetrovateľ uznesením o pribraní znalca. Ak ide o objasnenie skutočnosti obzvlášť dôležitej, treba pribrať dvoch znalcov. Dvoch znalcov treba pribrať vždy, ak ide o prehliadku a pitvu mŕtvoly alebo o vyšetrenie duševného stavu obvineného. Vo výnimočných, obzvlášť obtiažnych prípadoch vyžadujúcich osobitné vedecké posúdenie, môže vyšetrovateľ v trestnom konaní rozhodnúť o pribratí štátneho orgánu alebo ústavu na podanie posudku alebo na preskúmanie posudku podaného znalcom.

K podaniu znaleckého posudku môže byť pribraný znalec, ktorý je zapísaný v zozname znalcov alebo ústav. Vo výnimočných prípadoch, môže byť „ad hoc“ k vypracovaniu posudku pribraná i iná odborne (teoreticky a prakticky) erudovaná osoba.

Posudok na páchatel'a

V prípadoch, že páchatel' spácha túto trestnú činnosť pod vplyvom alkoholu, resp. iných návykových látok, obzvlášť surovým spôsobom alebo spôsobí ťažkú ujmu na zdraví prípadne smrť, môže byť podozrenie na psychopatologický charakter osoby páchatel'a. Nakoľko pre potvrdenie, resp. vyvrátenie podozrenia na prípadnú psychickú poruchu alebo chorobu páchatel'a sú potrebné odborné znalosti, rozhodne vyšetrovateľ uznesením o pribraní znalcov (psychiatrov, psychológa), ktorí sú kompetentní posúdiť zdravotný stav obvineného a vyjadriť sa k jeho osobnosti. Pri vyšetovaní duševného stavu obvineného, znalci psychiatri najčastejšie spolupracujú s klinickým psychológom, pretože pre upresnenie diagnózy niektorých psychických porúch potrebujú nálezy psychodiagnostických vyšetrení, ktoré sú kvalifikovaní robiť jedine psychológovia. Z hľadiska efektívnosti a účelnosti sa pri vyšetovaní duševného stavu obvineného javí ako najlepší postup, jedným uznesením pribrať do konania znalca psychiatra a znalca psychológa, ktorí spoločne budú tvoriť „tím znalcov“. Je dôležité mať na pamäti, že páchatelia skutkov spojených s násilím páchaným na ženách nemusia a vo väčšine prípadov ani nevykazujú psychopatologické znaky.

Posudok na poškodenú

Vyšetrovanie trestných činov násilia páchaného na ženách má svoje špecifiká oproti iným trestným činom aj v tom, že vo väčšine prípadov nielen páchatel', ale aj obeť sa podrobuje znaleckému psychologickému skúmaniu. Je to dôležité z dôvodu posúdenia možných následkov, ktoré zanechal trestný čin na jej psychike, ako aj posúdenia otázky, či jej konanie zo strany páchatel'a spôsobilo fyzické a psychické utrpenie. Je potrebné oddeliť kompetencie psychológa a psychiatra, čo prichádza do úvahy v tom prípade, ak trestný čin vyvolal, alebo spôsobil u poškodenej osoby chorobné zmeny v jej psychike, potom kompetentným k posudzovaniu tohto stavu by bol psychiater v rámci lekárskeho vyšetrenia. Vyšetrenie duševného stavu obeť trestného činu sa realizuje len vtedy, ak sú závažné pochybnosti, či u obeť (svedka), ktorej výpoveď je pre rozhodnutie obzvlášť dôležitá, nie je podstatne znížená schopnosť správne vnímať, či vypovedať. Obeť po týraní trpí príznačnými symptómami, ktoré predstavujú vážne dôsledky prežitých udalostí. Pracovať však s predstavou, že obeť týrania je duševne chorá, by bolo zo strany orgánov činných v trestnom konaní chybné a neprofesionálne. V praxi je súčasťou znaleckého skúmania aj osobnosť poškodenej, najmä povahové vlastnosti a intelekt ako aj skúmanie schopnosti správne vnímať a reprodukovať prežité udalosti. Posudzovanie osobnostných a intelektových charakteristík poškodenej by nemalo mať priamy vplyv na priebeh trestného konania. Každá osoba bez ohľadu na jej osobnostnú či intelektovú výbavu má právo na prístup k spravodlivosti. Navyše, je otázne, aký vplyv majú tieto faktory na spáchanie trestného činu voči poškodenej. Obeťou násilia sa môže stať ktokoľvek. Inými slovami, akékoľvek osobné charakteristiky poškodenej nevyklučujú, že zažívala násilie a bol na nej spáchaný trestný čin.

Kriminalistická expertíza

Kriminalistická expertíza za pomoci kriminalistických metód skúma stopy trestného činu a objekty, ktoré stopu vytvorili a vyhodnocuje výsledky v rámci kriminalistickej identifikácie. Pri vyšetrovaní trestných činov násilia páchaného na ženách, prichádza do úvahy najmä biologická, chemická, trasologická, mechanoskopická, grafologická a fonoskopická kriminalisticko-technická expertíza. Vykonanie expertízy je jedna stránka veci. Druhá, ktorá ju predchádza, a ktorá nie je o nič menej dôležitá, je zisťovanie a zaisťovanie relevantných stôp, a preto najmä zaisťovanie stôp by mal vykonávať špecialista, ktorým je kriminalistický technik alebo v niektorých prípadoch aj sám expert.

3. METODOLOGICKÉ OTÁZKY VÝSKUMU A HARMONOGRAM JEHO REALIZÁCIE

3.1. Zber empirických dát

Mapovanie postupov a postojov vyšetrovateľov bolo realizované ako kvantitatívny výskum dotazníkovou formou. Výber výskumného súboru bol zámerný – zameraný len na vyšetrovateľov PZ. Dotazníky boli distribuované prostredníctvom jednotlivých krajských riaditeľstiev PZ a respondenti ich vypisovali samostatne, bez pomoci anketárov. Snahou výskumného tímu bolo, aby sa do výberového súboru dostali predovšetkým tí vyšetrovatelia, ktorí majú určité skúsenosti s vyšetrovaním predmetného druhu kriminality. Vzhľadom na obmedzené personálne a organizačné kompetencie výskumného tímu ovplyvňovať výber respondentov, nebolo možné v plnom rozsahu zabezpečiť reprezentatívnosť výberového súboru, ktorá bola ovplyvnená rozhodnutím príslušných nadriadených sprostredkovávajúcich distribúciu dotazníkov svojim podriadeným. Napriek týmto objektívnym limitom sa podarilo vytvoriť pomerne kvalifikovanú skupinu respondentov, ktorí zastupovali takmer všetky organizačné zložky PZ zaoberajúce sa týmto typom kriminality v geografickom rozložení pokrývajúcom všetky regióny Slovenska.

Samotný dotazník¹ obsahoval 49 otázok rozdelených do 5 oblastí a 16 postojevých tvrdení hodnotených formou škály. Štruktúra dotazníka bola nasledovná:

- informácie o respondentovi (10 otázok)
- postup pri vyšetrovaní prípadov podľa § 208 (18 otázok)
- postup pri vyšetrovaní podľa § 199 a 200 (13 otázok)
- výsluchy poškodenej v prípadoch týrania, znásilnenia a sexuálneho násillia (7 otázok)
- postoje
- návrhy na zlepšenie (1 otázka).

3.2. Časový harmonogram riešenia výskumu

Výskum bol realizovaný v nasledujúcich etapách:

I. ETAPA: Prípravná etapa (november 2015 – marec 2016)

Cieľom tejto etapy bolo vytvoriť v rámci Projektu KMC (číslo úlohy 4012, zdroj 46) dizajn, metodiku výskumu a dotazník výskumu „Mapovanie postupov a postojov

¹ Pozri Príloha č. 1

vyšetrovateľov prípadov násilia páchaného na ženách“. V rámci tejto prípravnej etapy výskumu riešitelia úzko spolupracovali s expertkami KMC a odborníkmi z policajnej praxe.

II. ETAPA: Realizačná etapa – zber empirických údajov (apríl 2016 – jún 2016)

Cieľom tejto etapy bol zber empirických údajov od vyšetrovateľov Policajného zboru. Vzhľadom na zložitosť spojenú s realizáciou tejto úlohy bolo nutné najskôr premyslieť a prekonzultovať organizačno-administratívne a technické otázky spojené s identifikáciou relevantných subjektov a distribúciou dotazníkov. Za účinnej pomoci rektorky Akadémie PZ v Bratislave doc. JUDr. Lucii Kurilovskej, PhD. a prorektora pre informatizáciu a koordináciu s policajnou praxou plk. Ing. Stanislava Šišuláka, PhD. boli oslovení jednotliví krajskí riaditelia PZ, ktorí prostredníctvom svojich kompetencií zabezpečili vyplnenie dotazníkov u podriadených vyšetrovateľov. Dotazníky boli distribuované služobnou poštou na Katedru spoločenských vied APZ.

III. ETAPA: Záverečná etapa – vyhodnocovanie empirických údajov a spracovávanie záverečnej správy z výskumu (júl 2016 – december 2016)

Cieľom tejto etapy bolo vyhodnotiť získané empirické údaje, interpretovať výsledky a pripraviť relevantné závery a odporúčania pre prax. V rámci plnenia úloh tejto etapy bolo nutné získané údaje najskôr skontrolovať a transformovať ich do elektronickej podoby tak, aby mohli byť následne štatisticky vyhodnocované pomocou programu SPSS.

3.3. Charakteristika výskumného súboru

Z pomedzi 239 respondentov a respondentiek bolo 66% mužov a 34% žien. Vekové rozpätie sa pohybovalo od 25 do 60 rokov, pričom 37% bolo do veku 35 rokov, približne polovica vo veku 36 – 45 rokov, 13% respondentov malo 46 – 55 rokov a 4% nad 56 rokov. Vzdelanie sme rozdelili do nasledujúcich kategórií – právnické (22%), Akadémia Policajného zboru (28%), sociálne vedy (18%), prírodné vedy (2%), technické vzdelanie (16%) a neznáme (14%). V kategórii neznáme figurujú odbory, ktoré nebolo možné zaradiť do vyššie uvedených kategórií, prípady, v ktorých respondenti alebo respondentky uviedli len univerzitu a nie zameranie štúdia alebo tí, ktorí vzdelanie neuviedli. Pokiaľ ide o vyšetrovateľskú prax, súbor bol rovnomerne rozdelený do tretín v nasledujúcich skupinách – do 5 rokov, 6 – 10 rokov a 11 a viac rokov. Prehľadný popis súboru uvádza Tabuľka č. 1.

Tabuľka č. 1: Charakteristika súboru²

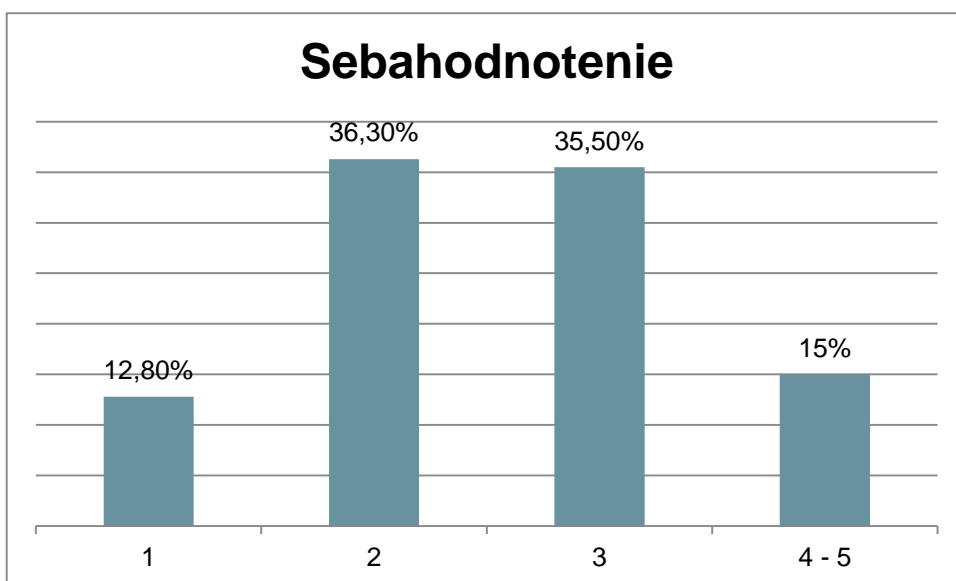
		Početnosť	Percentuálne zastúpenie
Pohlavie	Muž	157	66%
	Žena	80	34%
Vek	25 - 35	82	37%
	36 - 45	105	48%
	46 - 55	31	13%
	56 a viac	9	2%
Vzdelanie	Právnické	52	22%
	APZ	66	28%
	Sociálne vedy	44	18%
	Technické	38	16%
	Prírodovedné	5	2%
	Neznáme	33	14%
Vyšetrovateľská prax v rokoch	5 a menej	79	33%
	6 - 10	80	34%
	11 a viac	79	33%

Skúsenosti s vyšetrovaním prípadov násilia páchaného na ženách

V dotazníkovom zisťovaní sme sa tiež zaujímali aj o absolvovanie špecificky zameraného vzdelávania na prípady násilia páchaného na ženách a na sebahodnotenie respondentov a respondentiek v tejto oblasti. Väčšina opýtaných hodnotila svoje vedomosti o násilí páchanom na ženách známkami 2 – 3. Graf č. 1 ukazuje výsledky ohodnotenia respondentov a respondentiek.

² Jednotlivé súčty nemusia vždy zodpovedať počtu 238, keďže nie všetci respondenti a respondentky vždy uviedli všetky údaje.

Graf č. 1

Z podrobnejšej analýzy vyplýva, že pri sebahodnotení vedomostí o násilí páchanom na ženách neboli zistené štatisticky významné rozdiely medzi jednotlivým vyšetrovateľmi z hľadiska ich vzdelania. Inými slovami povedané absolventi Akadémie PZ hodnotia približne rovnako túto úroveň vedomostí ako absolventi hociktorej inej vysokej školy. Podstatnejšie rozdiely sú skôr v získaných skúsenostiach ($\chi^2=10,38$, $p=0,034$). Skúsenejší vyšetrovatelia vo väčšom počte (24,2%) hodnotili svoje vedomosti známkou výborne ako vyšetrovatelia s menšími skúsenosťami (8,9%).

Tabuľka č. 2: Sebahodnotenie vzhľadom na počet prípadov

o9_pocet_PN_RC * Sebahodnotenie Crosstabulation

			Sebahodnotenie					Total
			1	2	3	4	5	
o9_pocet_PN_RC	0 a ľ 4	Count	15	63	62	22	7	169
		% within o9_pocet_PN_RC	8,9%	37,3%	36,7%	13,0%	4,1%	100,0%
		% within Sebahodnotenie	50,0%	75,0%	75,6%	81,5%	87,5%	73,2%
	5 a viac	Count	15	21	20	5	1	62
		% within o9_pocet_PN_RC	24,2%	33,9%	32,3%	8,1%	1,6%	100,0%
		% within Sebahodnotenie	50,0%	25,0%	24,4%	18,5%	12,5%	26,8%
Total		Count	30	84	82	27	8	231
		% within o9_pocet_PN_RC	13,0%	36,4%	35,5%	11,7%	3,5%	100,0%
		% within Sebahodnotenie	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,380 ^a	4	,034
Likelihood Ratio	9,654	4	,047
Linear-by-Linear Association	6,611	1	,010
N of Valid Cases	231		

a. 1 cells (10,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,15.

Len 16% opýtaných absolvovalo nejaký typ špecifického vzdelávania zameraného na násilie páchané na ženách. Vzhľadom na charakter výskumu sme sa zamerali aj na skúsenosti vyšetrovateľov a vyšetrovateliek s prípadmi násilia páchaného na ženách, konkrétne § 208 Týranie blízkej a zverenej osoby a § 199 Znásilnenie a § 200 Sexuálne násilie. V prípadoch partnerského násilia (týranie blízkej a zverenej osoby) sme sa zamerali na počet prípadov riešených za posledný rok. V prípadoch sexuálneho násilia a znásilnenia bolo toto obdobie predĺžené na posledné tri roky po zohľadnení nízkeho počtu takýchto prípadov v policajných štatistikách. Na základe získaných dát sme rozdelili respondentov a respondentky do dvoch skupín – tých, čo riešili do 4 prípadov partnerského alebo sexuálneho násilia a tých, čo riešili 5 a viac takýchto prípadov v sledovanom časovom období. Výsledky ukazuje tabuľka č. 2. Navyše, v skupine tých, ktorí riešili 5 a viac prípadov, existuje významná štatistická korelácia medzi obomi druhmi prípadov násilia páchaného na ženách.

Tabuľka č. 3: Skúsenosti s prípadmi násilia páchaného na ženách

Skutková podstata	0 - 4	5 a viac
Týranie blízkej a zverenej osoby	73%	27%
Sexuálne násilie a znásilnenie	59%	41%

Pri pohľade na zastúpenie respondentov v skupine skúsenejších je zrejmé vyššie zastúpenie žien ako v celkovom súbore. Zatiaľ čo celkovo sú ženy zastúpené približne v jednej tretine, v skupine respondentov, ktorí riešili viac prípadov sa ich zastúpenie blíži polovici (48% v prípadoch partnerského násilia a 47% v prípadoch znásilnenia a sexuálneho násilia).

3.4. Limity výskumu

Limity výskumu súvisia s jeho formou – kvantitatívnym výskumom realizovaným samovypĺňacím dotazníkom bez možnosti vysvetlenia otázok ako aj s formou distribúcie dotazníkov. Dotazníkový kvantitatívny výskum môže poskytovať nepresné alebo nekompletné informácie, ktorými nie je možné postihnúť kontextuálne faktory a hlbšie príčiny. Redukcia dát na čísla vedie k strate informácií a jednotlivé korelácie poskytujú len štatistické informácie a nie kauzálne vysvetlenia. Pri samovypĺňovacom dotazníku nie je možné spresniť alebo vysvetliť zámer, či znenie jednotlivých otázok. Navyše, na ochotu odpovedať a pravdivosť informácií má veľký vplyv kontext distribúcie a dĺžka samotného dotazníka. Napriek tomu, že dotazník bol anonymný a o respondentoch sme nezberali ani geografické údaje, mohol mať fakt, že dotazník bol distribuovaný prostredníctvom ich nadriadených vplyv na jednotlivé odpovede respondentov. Zároveň

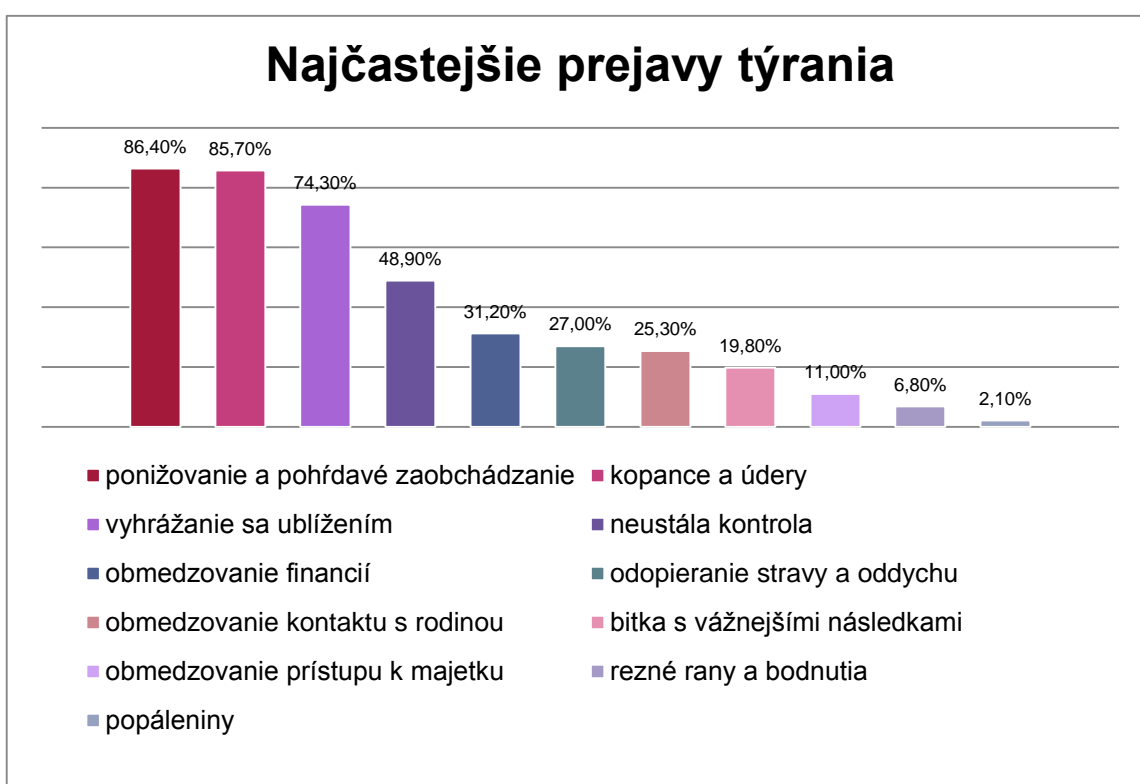
táto forma distribúcie mohla vytvárať dojem, že vyplnenie dotazníka je povinné, čo opäť môže skresľovať výsledky výskumu. Ako už bolo uvedené, napriek tomu, že išlo o zámerný výber, výskumný tím mal minimálnu kontrolu nad distribúciou dotazníkov. Tie boli často distribuované aj takým vyšetrovateľom, ktorí sa venujú iným typom trestnej činnosti. Vo výsledku teda nie všetci respondenti, ktorí dotazník vyplnili, mali reálne skúsenosti s vyšetrovaním uvedených trestných činov. Niektorí respondenti tento fakt reflektovali aj v dotazníku a napríklad počet tých, ktorí vyplnili časť týkajúcu sa sexuálneho násillia, bol nižší ako u ostatných otázok (n=224). Všetky tieto faktory môžu mať vplyv na presnosť získaných informácií a je nutné ich brať do úvahy pri interpretácii výsledkov. Navyše, prípady násillia páchaného na ženách, či už partnerského alebo sexuálneho bývajú pomerne komplexné a okolnosti, za ktorých dochádza k týmto trestným činom, sú individuálne. Dotazníkovým prieskumom kvantitatívne vyhodnocovaným nie je možné všetky tieto skutočnosti postihnúť, čo nevyhnutne vedie k redukcii ich popisu.

4. INTERPRETÁCIA VÝSLEDKOV

4.1. Postup pri vyšetovaní prípadov partnerského násilia na ženách podľa § 208 (Týranie blízkej a zverenej osoby)

V tejto časti sme sa zameriavali na zisťovanie postupov pri vyšetovaní trestných činov podľa § 208 (Týranie blízkej a zverenej osoby) ako aj problémov, ktoré pri vyšetovaní nastávajú. Pri vyšetovaní prípadov posudzovaných podľa § 208 sa vyšetovatelia najčastejšie stretávajú s nasledujúcimi prejavmi týrania, vid'. graf. č. 2.

Graf č. 2

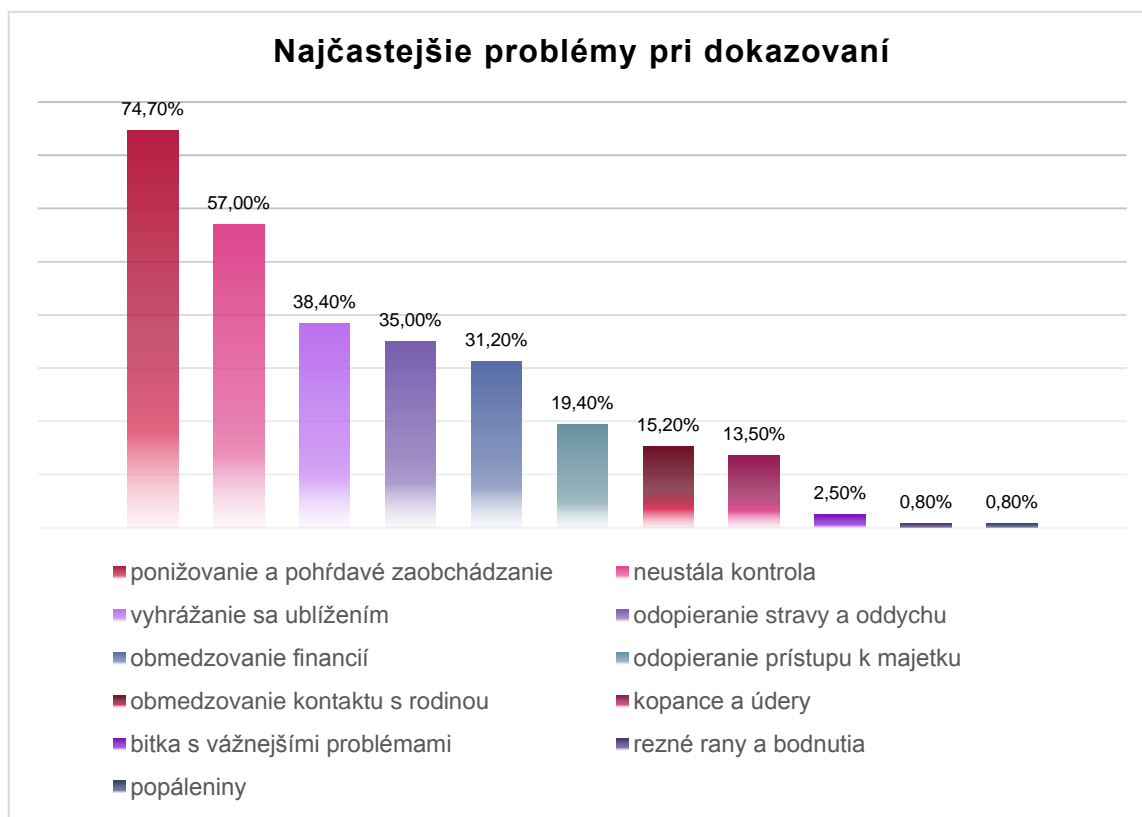
(Súčet je viac ako 100%, pretože respondenti mali možnosť uviesť viac odpovedí)

Ako vyplýva z uvedeného grafu medzi najčastejšie prejavy týrania patria tri jeho podoby medzi ktorými dominujú viac psychické, ako fyzické prejavy. Podľa názoru 86,4% opýtaných vyšetovateľov je najčastejším prejavom týrania ponižovanie a pohŕdavé zaobchádzanie. Druhým v poradí sú fyzické útoky vo forme kopancov a úderov (85,7%) a za nimi nasleduje psychické zastrašovanie v podobe vyhrážania sa ublížením žene alebo deťom (74,3%). Osobitne vyhrážky deťom sú pre každú ženu veľmi traumatizujúcim prejavom násilia, ktorý v nej logicky vyvoláva veľkú úzkosť a strach. Za skupinou týchto troch najčastejších prejavov týrania nasledujú ďalšie ekonomické a sociálne obmedzenia, ktorými si páchatelia vynucujú poslušnosť svojich obetí, ako napr.

ich neustála kontrola (48,9%), obmedzovanie financií alebo neprispievanie na domácnosť (31,2%), odpieranie stravy, oddychu alebo spánku (27%), obmedzovanie kontaktu s rodinou alebo známymi (25,3%) a obmedzovanie prístupu k majetku (11%). Relatívne menej častým prejavom týrania sú najagresívnejšie formy fyzického násillia, ktoré zanechávajú na tele obetí zjavné stopy, ktoré sa dajú ľahko identifikovať a tým zároveň aj usvedčiť páchatel'a. Je ním predovšetkým bitka s vážnejšími následkami (19,8%), rezné rany, bodnutia, resp. iné poranenia zbraňou (19,8%) a popáleniny (2,1%). Z uvedenej frekvencie vyplýva, že vyšetrovatelia sa častejšie stretávajú s psychickými formami týrania, prípadne fyzickými útokmi bez výrazných zdravotných následkov.

V nasledujúcej otázke sme sa preto vyšetrovateľov pýtali pri ktorých z týchto prejavoch týrania dochádza k najväčším problémom pri dokazovaní a ako ich vyšetrovatelia riešia. Podľa našich predpokladov väčšie problémy pri dokazovaní sú u psychických foriem týrania, ktoré síce nezanechávajú na prvý pohľad zjavné fyzické stopy na tele obetí, ale ich dôsledky sú ukryté oveľa hlbšie, v psychike, vid'. graf č. 3.

Graf č. 3

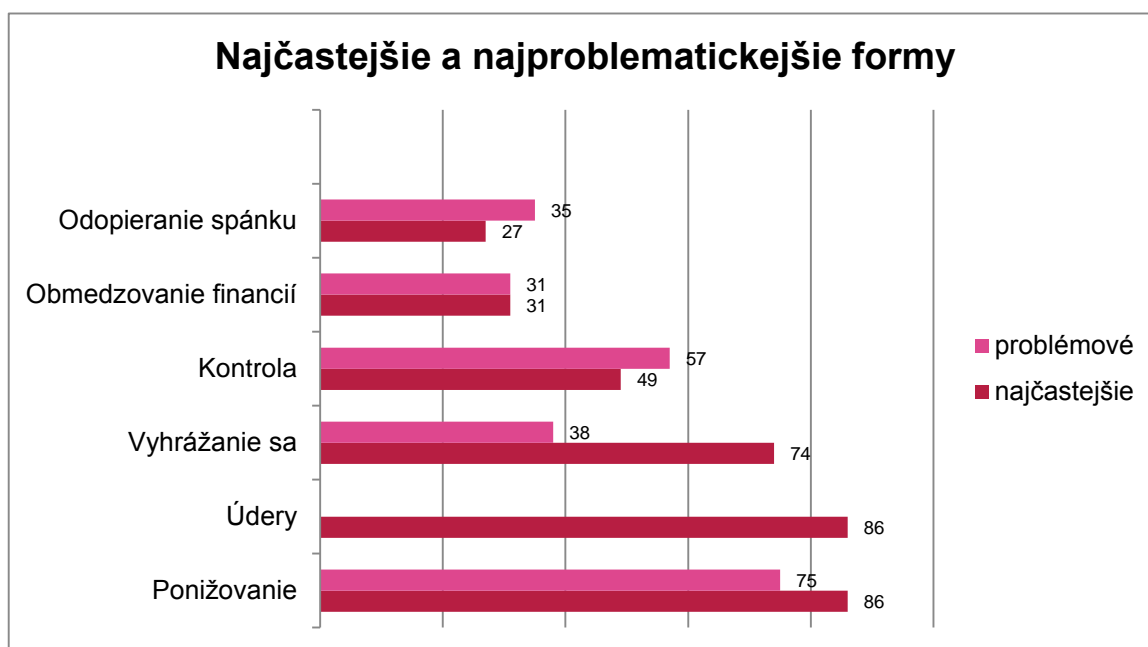

(Súčet je viac ako 100%, pretože respondenti mali možnosť uviesť viac odpovedí)

Z výpovedí respondentov vyplýva, že do skupiny troch relatívne najmenej problematických prejavov týrania z pohľadu vnímania problémov spojených s

dokazovaním zo strany vyšetrovateľov patria: bitky s vážnejšími následkami (2,5%), rezné rany, bodnutia, či iné poranenia spôsobené zbraňou (0,8%) a popáleniny (0,8%). Ďalšou, o niečo problematickejšou skupinou na dokazovanie sú: kopance a údery (13,5%), obmedzovanie kontaktu s rodinou a známymi (15,5%) a obmedzovanie prístupu k majetku (19,4%). V poradí treťou problematickou skupinou násillia sú obmedzovania financií a neprispievanie na domácnosť (31,2%), odopieranie stravy, oddychu alebo spánku (35%) a vyhrážanie sa ublížením žene, alebo deťom (38,4%). Do poslednej, najproblematickejšej skupiny násillia z uvedeného pohľadu hodnotenia vyšetrovateľov patria: ponižovanie a pohrdavé zaobchádzanie (74,7%) a neustála kontrola (57%). Ak sa pozrieme na najčastejšie a na vyšetovanie najproblematickejšie prejavy týrania, je vidieť viaceré prieniky ako ukazuje graf č. 4.

Graf č. 4

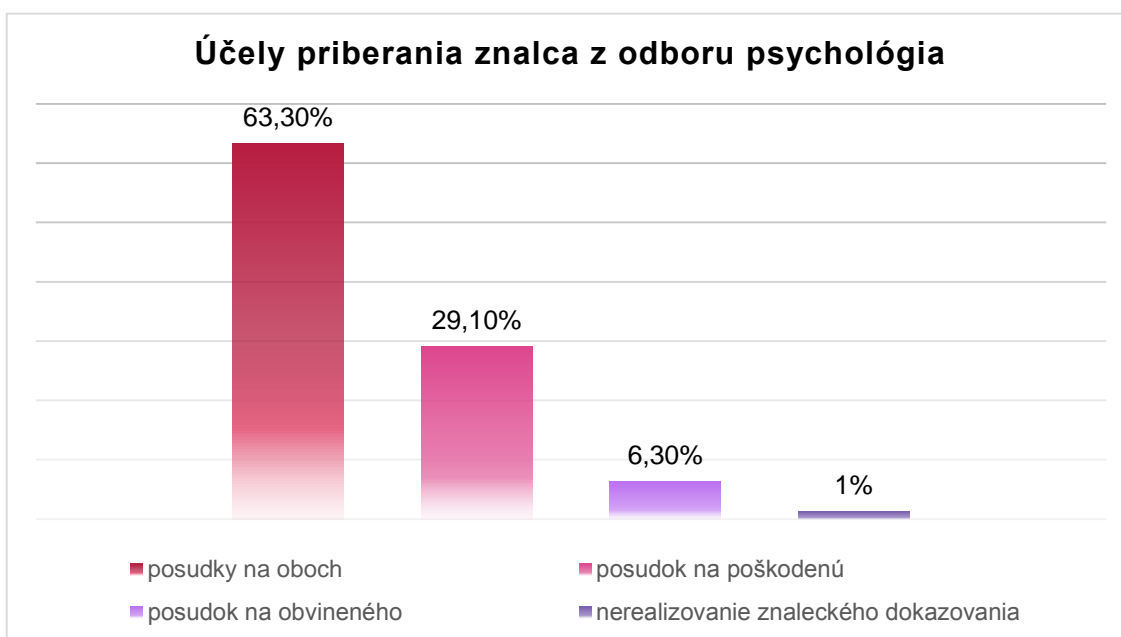
Ponižovanie a pohrdavé zaobchádzanie patrí medzi najčastejšie prejavy týrania a zároveň ho vyšetrovatelia považujú za najproblematickejšie v rámci vyšetovania. Podobne sú na tom aj ďalšie prejavy psychického násillia ako vyhrážanie sa a neustála kontrola. Vzhľadom k vysokej frekvencii ich výskytu by sa mala práve psychickému násilliu venovať zvýšená pozornosť pri vzdelávaní vyšetrovateľov.

Okrem kategorizácie problematicky vyšetovaných druhov týrania nás zaujímalo aj to, ako sa vyšetrovatelia usilujú riešiť spomínané ťažkosti. Najčastejšie využívaným spôsobom riešenia uvedených problémov je pribratie súdneho znalca, čo využíva takmer 96,5% vyšetrovateľov, ktorí odpovedali na túto otázku. Medzi frekventované

spôsobu patrí aj vyhľadanie ďalších svedkov (89,5%), dopočutie poškodenej osoby (89%) a skúmanie zdravotnej dokumentácie (79,8%). V kategórii menej častých spôsobov riešenia patrilo zaisťovanie elektronickej a SMS-kovej komunikácie (53,8%) a listinných dôkazov (43,1%).

Pribratie znalca z odboru psychológie i psychiatrie využíva absolútna väčšina opýtaných vyšetrovateľov. Iba minimálny počet opýtaných uviedol, že nerealizujú znalecké dokazovanie v tejto oblasti (1,3% z odboru psychológie a 0,4% z odboru psychiatrie). Markantné rozdiely sú v adresátoch, ktorými sa uvedení znalci majú zaoberať. Až 63,3% respondentov využíva znalca z odboru psychológie predovšetkým na spracovanie posudku na oboch (obvineného i poškodenú). S požiadavkou na spracovanie psychologického posudku na poškodenú sa obracia takmer päťnásobne viac respondentov (29,1%), ako na obvineného (iba 6,3%), vid'. graf č. 5.

Graf č. 5

S využívaním psychiatrických znalcov je to opačne. Kým na obvineného požaduje vypracovať psychiatrický posudok takmer polovička respondentov (48,1%) a ďalších 14,8% opýtaných to vyžaduje v prípadoch kedy bol obvinený pod vplyvom alkoholu, resp. drog, tak na poškodenú sa s takouto požiadavkou obracia iba 5,1% opýtaných vyšetrovateľov. Psychiatrické posudky na oboch požaduje 31,6% respondentov.

Najčastejším dôvodom využívania znalcov v prípade posudku na obvineného je:

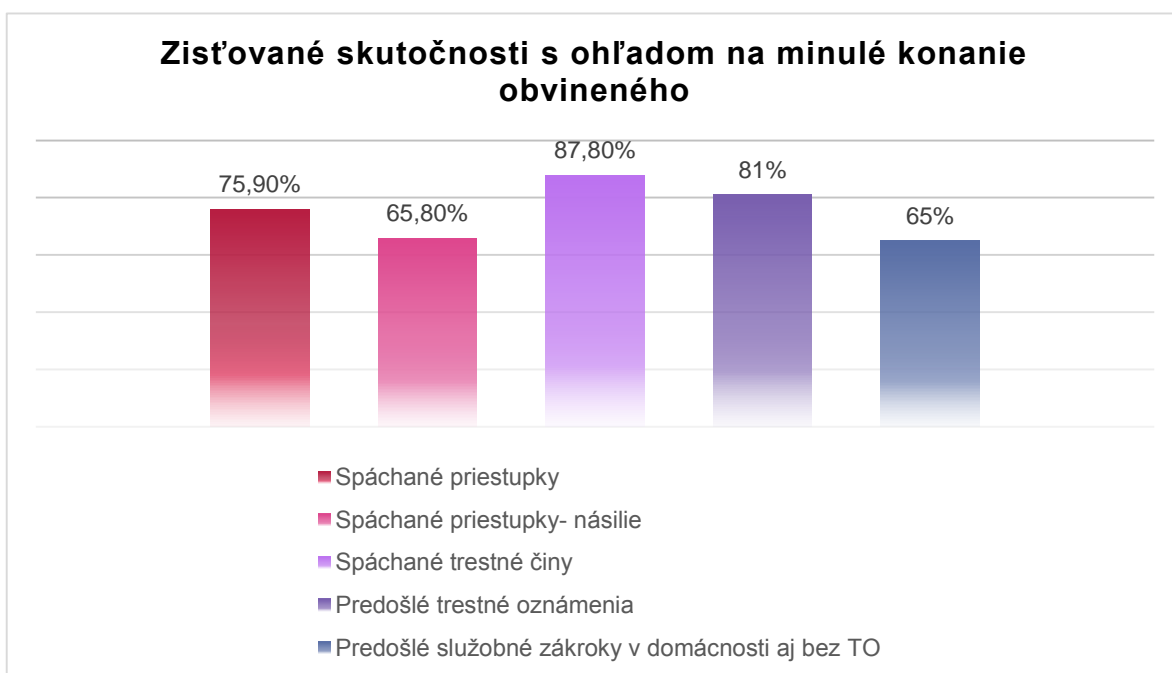
1. Posúdenie jeho duševného stavu (78,1%)
2. Posúdenie závislosti (61,6%)
3. Celkový psychologický profil (61,6%)
4. Posúdenie agresivity (47,3%)
5. Iné (0,4%)

Najčastejšie uvádzaným dôvodom v prípadoch požiadavky vypracovania posudku na poškodenú je zistenie:

1. Či trpí príznakmi, ktoré mohli byť spôsobené týraním (86,5%)
2. Posúdenie vierohodnosti výpovede (81,4%)
3. Či konanie zo strany obvineného pociťovala ako ťažké príkorie (59,1%)
4. Celkový psychologický profil (54%)
5. Iné (5,5%)

Dôležitou súčasťou vyšetrovacej činnosti je zisťovanie relevantných skutočností s ohľadom na minulé konanie obvineného. Získané odpovede respondentov potvrdili, že vyšetrovatelia proporcionálne sledujú všetky predložené skutočnosti týkajúce sa predchádzajúceho života obvineného, vid'. graf č. 6.

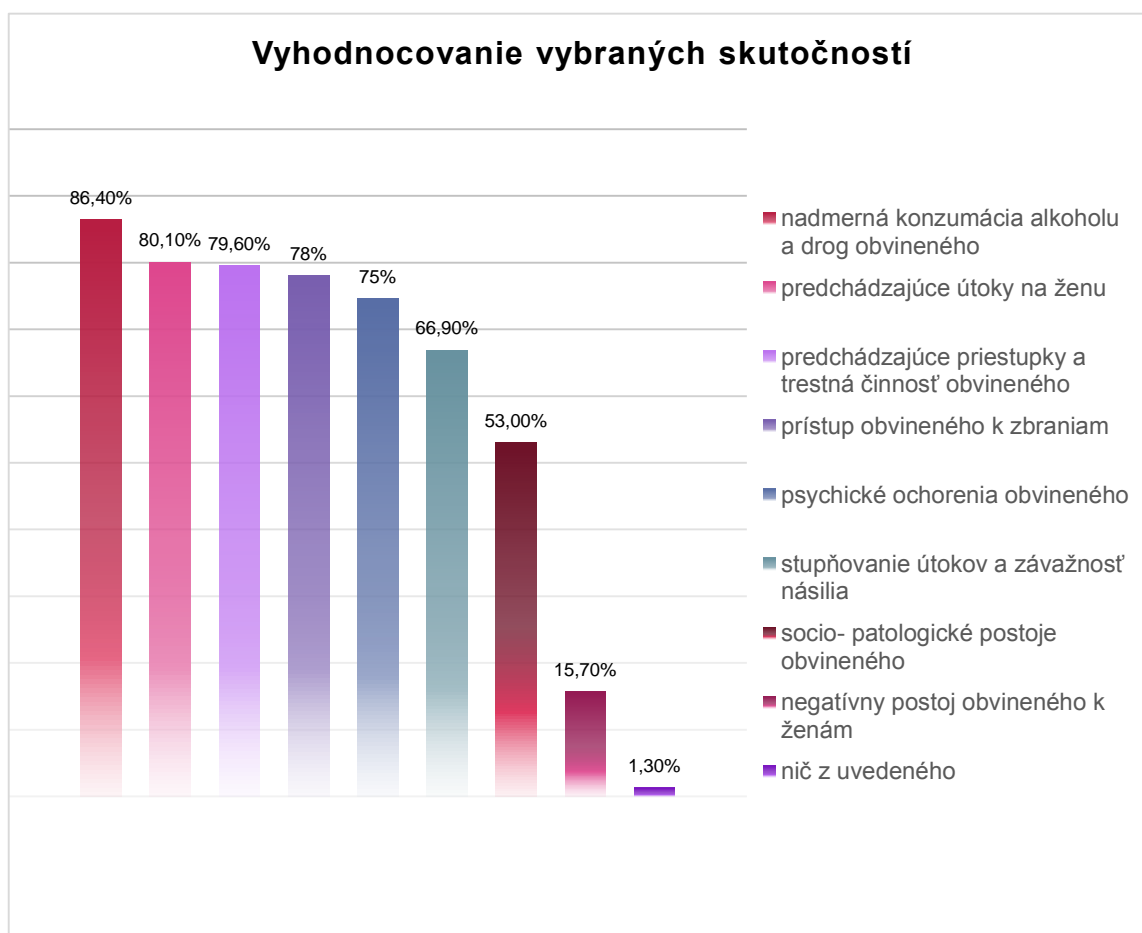
Graf č. 6

Najviac ich zaujíma trestný register obvineného, tzn. jeho predchádzajúca trestná činnosť a ním spáchané trestné činy (87,8%). Približne na rovnakej úrovni je zo strany opýtaných vyšetrovateľov sledované aj to, či boli v predchádzajúcom období voči obvinenému podané trestné oznámenia zo strany poškodenej (81%) a spáchané priestupky všeobecne (75,9%). Rovnako ich zaujímajú aj spáchané priestupky v súvislosti s násilím na partnerke (65,8%) a to či boli v domácnosti poškodenej uskutočnené predchádzajúce zákroky zo strany polície, aj keď nebolo vznesené trestné oznámenie (65%), pričom práve posledné dve môžu byť výraznými ukazovateľmi dlhodobosti a frekvencie partnerského násillia.

Zisťovali sme tiež, či respondenti v procese vyšetrovania realizujú odhad rizika ďalšieho útoku, čo potvrdilo až 97% respondentov. Pýtali sme sa tiež, ktoré špecifické faktory naznačujúce potenciálnu možnosť stupňovania jeho rizikového správania, vyhodnocujú. Odpovede sumarizuje graf. č. 7.

Graf č. 7

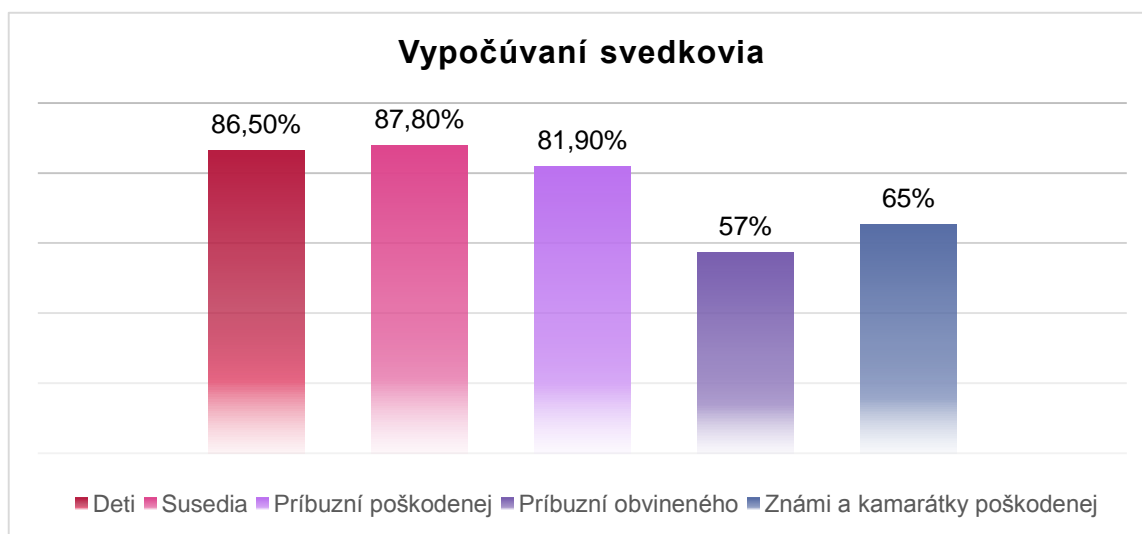

Z uvedeného grafu vyplýva, že opýtaní vyšetrovatelia vyhodnocujú najmä sklony obvineného k nadmernej konzumácii alkoholu a užívaniu drog (86,4%), jeho

predchádzajúce útoky na ženu, deti, domáce zvieratá alebo iných príbuzných (80,1%), vrátane jeho predchádzajúcej trestnej činnosti (79,6%). Dve tretiny opýtaných vyšetrovateľov sa zameriava aj na prístup obvineného k zbraňam (77,5%). Vzhľadom na niektoré tragické prípady súvisiace s použitím zbrane je však nutné, aby táto skutočnosť bola preverovaná oveľa dôslednejšie. Z výpovedí opýtaných taktiež vyplýva, že prevažná väčšina vyšetrovateľov nezanedbáva ani vyhodnocovanie zdravotného stavu obvineného, najmä jeho psychické ochorenia (74,6%). Odpovede respondentov potvrdili, že vyšetrovatelia sledujú aj stupňovanie útokov a vážnosť násilia (66,9%), či sociálno-patologické postoje obvineného, ktoré sú sprevádzané jeho chorobnou žiarlivosťou, resp. majetníckym správaním voči žene (53%). Negatívny postoj obvineného k ženám vyhodnocuje iba 15,7% opýtaných vyšetrovateľov. Je pochopiteľné, že z frekvencií týchto výpovedí nie je možné vytvoriť komplexný obraz o prioritách pri vyhodnocovaní jednotlivých rizík, pretože každý prípad je posudzovaný individuálne.

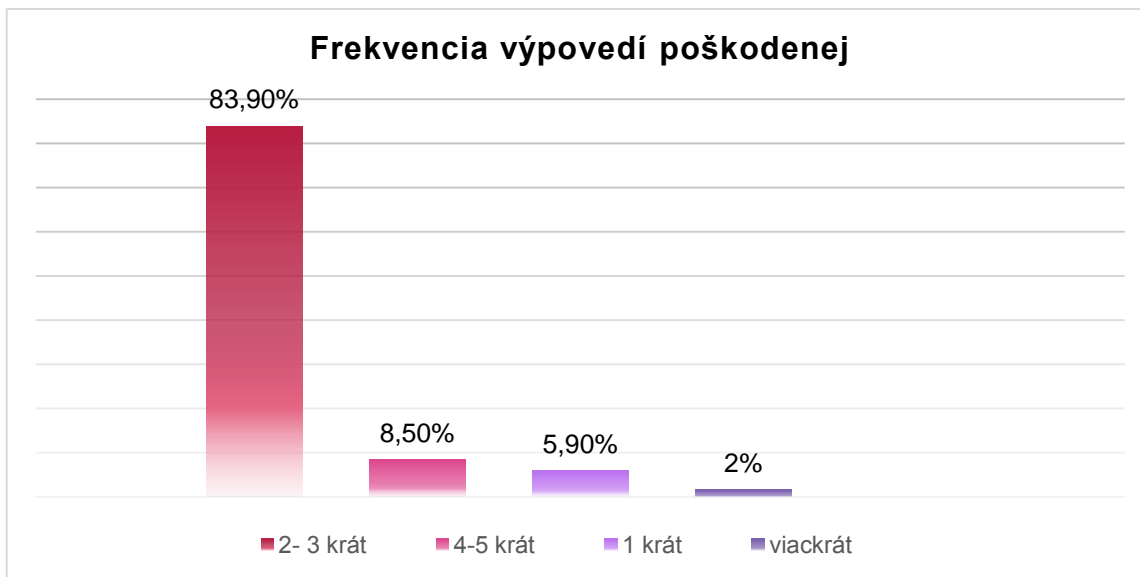
Dôležitou súčasťou vyšetrovacieho procesu je vypočúvanie svedkov, obetí a obvineného. V tejto súvislosti sme sa sústredili na to, akých svedkov najčastejšie vyšetrovatelia vypočúvajú v spomínaných prípadoch násilia, aká je frekvencia týchto výsluchov, resp. aké sú dôvody ich opakovania. Z výpovede respondentov jednoznačne vyplýva, že pozornosť vyšetrovateľov pri vypočúvaní svedkov sa sústreďuje predovšetkým na najbližšie okolie poškodenej. Na prvom mieste sú to susedia (87,8%), deti, ak žijú v spoločnej domácnosti (86,5%) a príbuzní poškodenej (81,9%). Po nich nasledujú známi a kamaráti poškodenej (65,4%) a až potom sú vypočúvaní príbuzní obvineného (57,4%), vid'. graf č. 8.

Graf č. 8

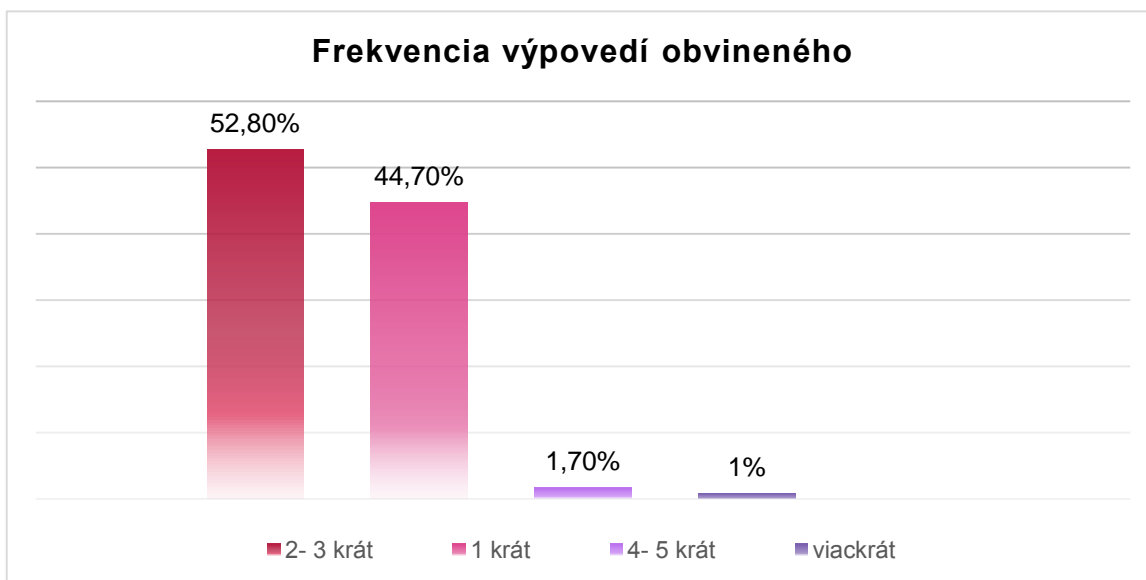
Poškodená vypovedá v priemere 2 až 3 krát, čo potvrdilo takmer 83,9% opýtaných vyšetrovateľov, vid'. graf č. 9.

Graf č. 9

V porovnaní s obvineným je poškodená vypočúvaná častejšie, vid'. graf č. 10.

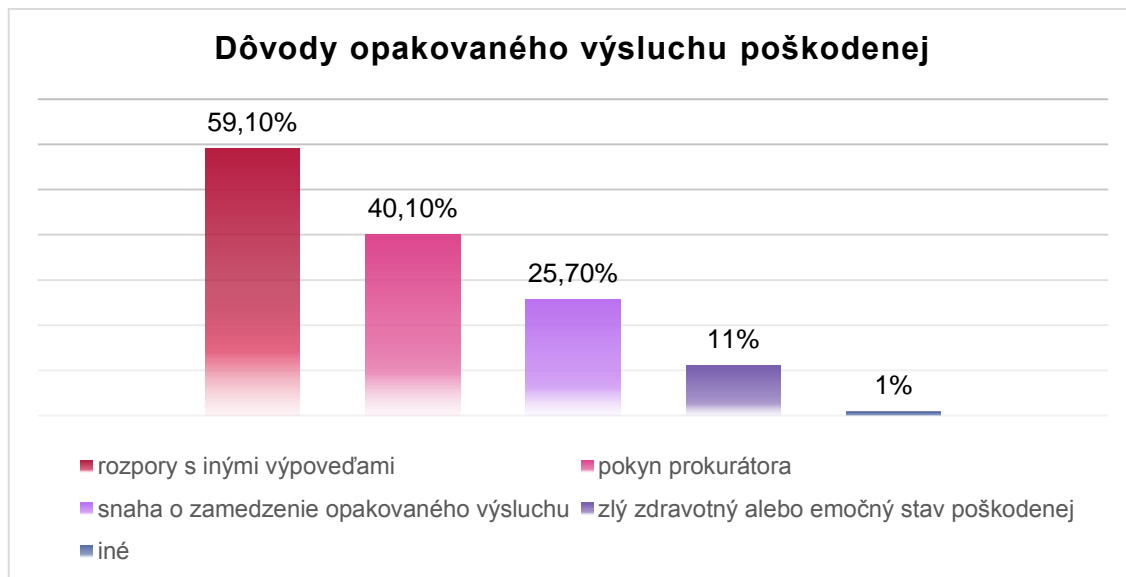
Graf č. 10

Najčastejším dôvodom opakovaného výsluchu poškodenej sú rozpory s inými výpoveďami alebo dôkazmi, čo uviedla nadpolovičná väčšina opýtaných vyšetrovateľov (59,1%). Druhým najčastejším dôvodom je pokyn prokurátora (40,1%). Za menej častý dôvod označili vyšetrovatelia zlý zdravotný alebo emočný stav poškodenej (11%).

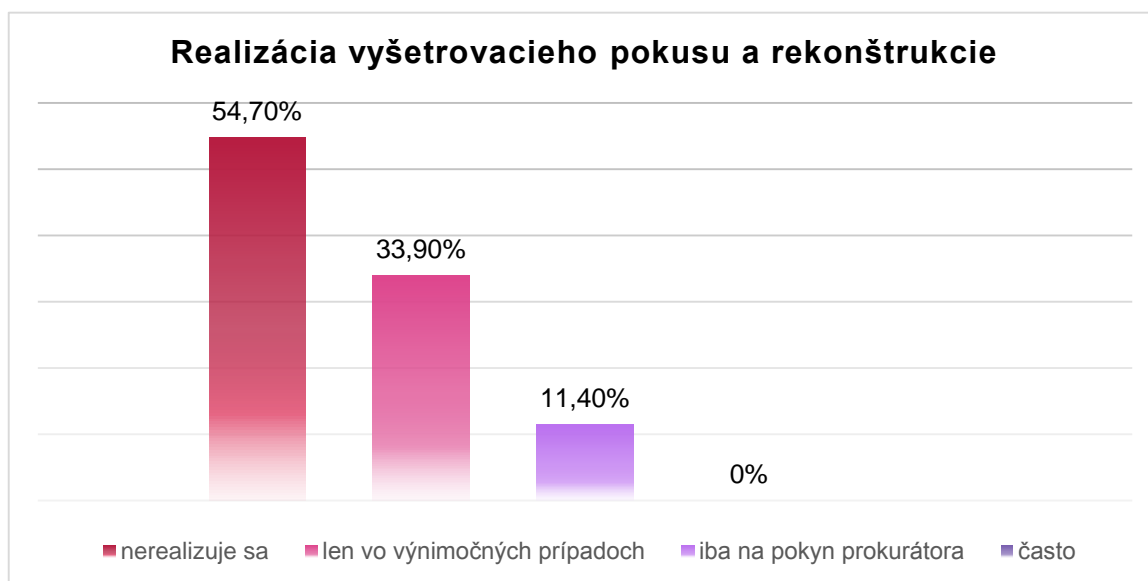
Takmer štvrtina opýtaných deklarovala, že sa snaží zamedziť opakovaným výsluchom poškodenej (25,7%), vid'. graf č. 11.

Graf č. 11

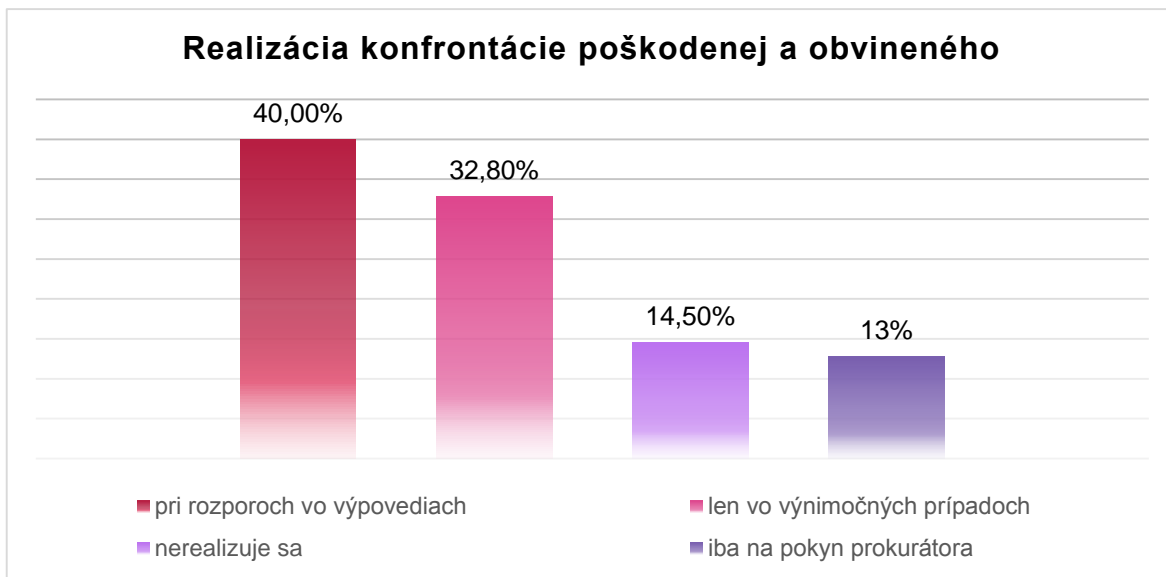
Súčasťou vyšetrovania sú niekedy aj veľmi nepríjemné procedúry, ako napr. rekonštrukcia a konfrontácia. Podľa našich zistení nadpolovičná väčšina respondentov nevyužíva rekonštrukciu (54,7%) a tretina ju využíva len vo výnimočných prípadoch (33,9%) alebo len na základe pokynu prokurátora (11,4%), vid'. graf č. 12.

Graf č. 12

Konfrontácia je v prípadoch partnerského násillia využívaná častejšie – 40% respondentov ju využíva, ak sú rozpory vo výpovediach, ďalší len vo výnimočných prípadoch (32,8%), resp. na základe pokynu prokurátora (12,8%). Nepoužívanie konfrontácie potvrdilo iba 14,5% respondentov, vid'. graf č. 13.

Graf č. 13

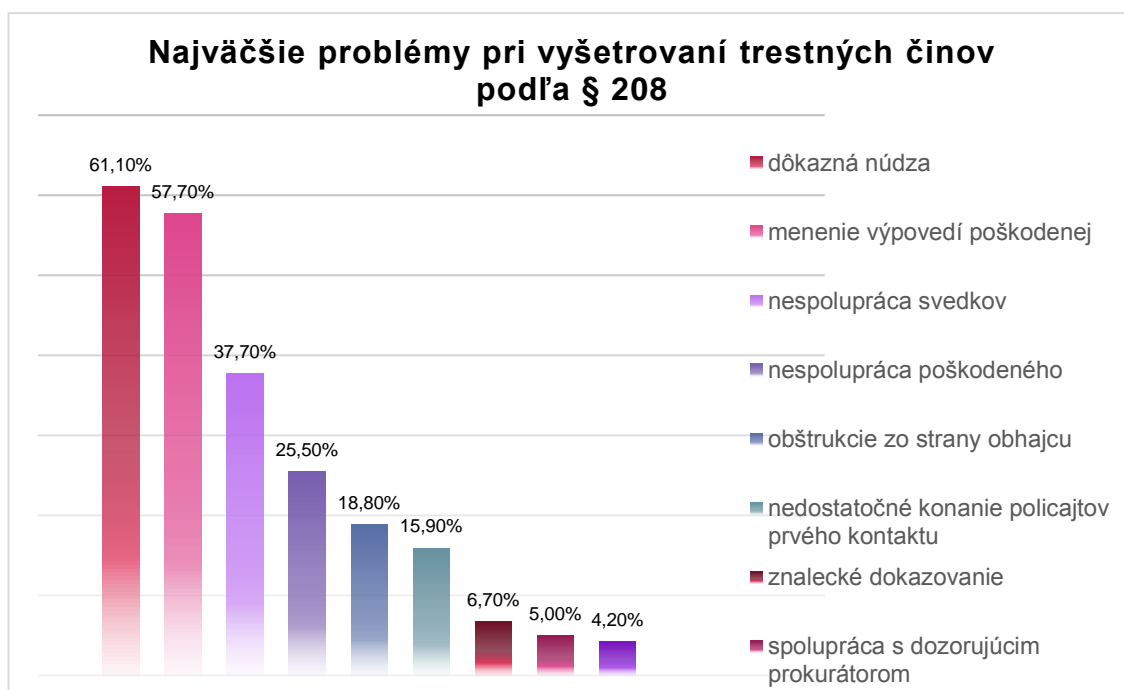

V záujme zistenia prijímaných opatrení voči obvinenému nás zaujímalo ako často vyšetrovatelia dávajú podnet na vzatie obvineného do väzby. Viac ako 1/3 opýtaných odpovedala, že je to viac ako v polovici prípadoch (35,8%) a o niečo menej respondentov uviedlo, že je to vždy (28,9%). Približne v štvrtine prípadoch tak koná 18,5% vyšetrovateľov, v polovici prípadov 12,5% a nikdy 4,3%.

V záverečnej časti sme sa opýtali respondentov, čo považujú za najväčšie problémy pri vyšetrovaní činov podľa § 208. Z ich odpovedí vyplýva nasledujúce poradie:

1. Dôkazná núdza (61,1%)
2. Menenie výpovedí poškodenej (57,7%)
3. Nespolupráca svedkov (37,7%)
4. Nespolupráca poškodenej (37,7%)
5. Obštrukcia zo strany obhajcu (18,8%)
6. Nedostatočné konanie policajtov prvého kontaktu (15,9%)
7. Znalecké dokazovanie (priet'ahy, nekvalita)
8. Spolupráca s dozorujúcim prokurátorom (5%)
9. Iné (4,2%), vid'. graf č. 14.

Graf č. 14

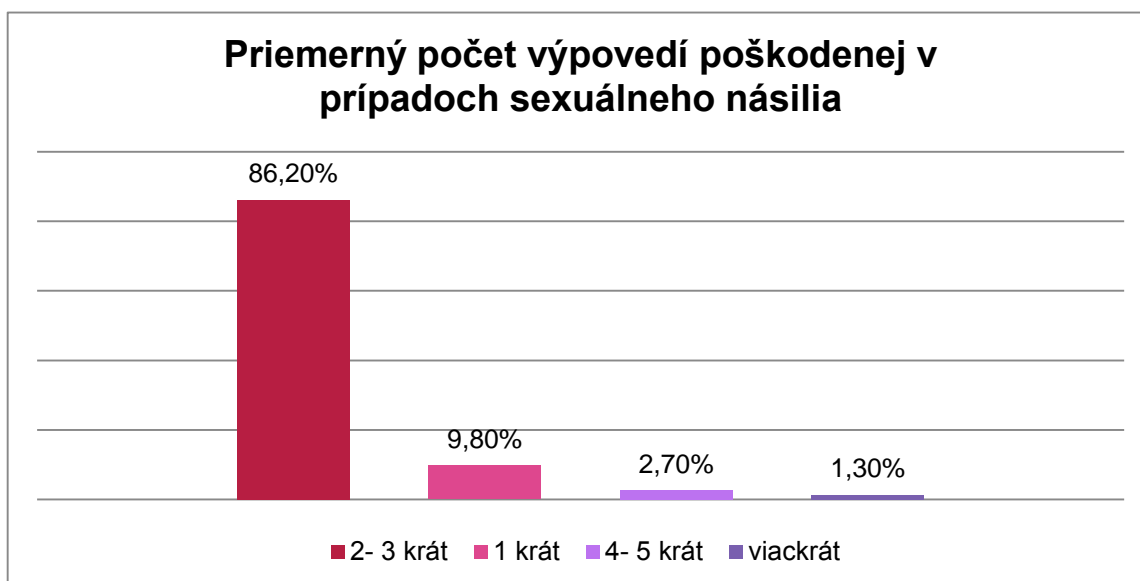

4.2. Postup pri vyšetrovaní prípadov sexuálneho násillia na ženách podľa § 199 a 200

Podobne ako pri partnerskom násillí, aj v tomto prípade nás zaujímala odpoveď na otázku vypradávanie sa s prípadnými vzniknutými problémami pri dokazovaní prípadov násillia. Respondenti uviedli, že najčastejšie priberajú súdneho znalca (91,5%) a vyhľadajú ďalších svedkov (88,9%). Ďalej ako pomáhajúce pri takýchto problémoch hodnotia dopočutie poškodenej osoby (77,4%). V menšej miere je to zaistenie elektronickej a SMS komunikácie (46,5%) a listinných dôkazov (38,5%).

Aj v prípadoch vyšetrovania sexuálneho násillia a znásillenia sme sa pýtali na priemerný počet výpovedí poškodenej, čo ilustruje graf č.15. Najčastejšie (86,2%) respondenti uvádzali počet výpovedí v rozsahu 2 - 3. Jedna výpoveď postačovala 9,8% respondentov, 4 - 5 krát vypovedala poškodená u 2,7% opýtaných a viackrát bola výpoveď potrebná u 1,3% respondentov.

Graf č. 15

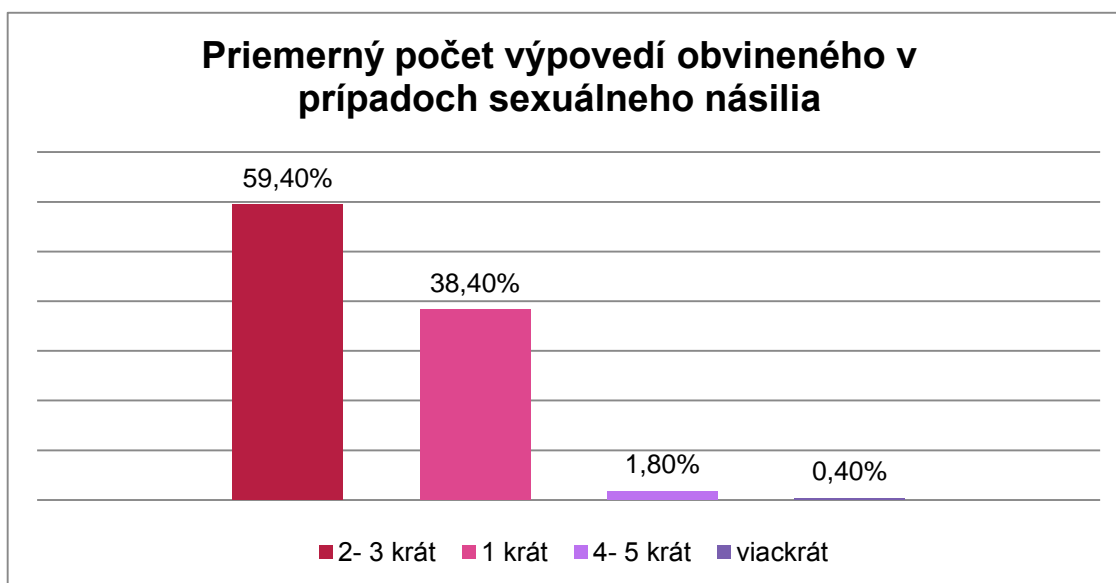

Ak bolo potrebné opakovať výsluch poškodenej, bolo to najčastejšie v takýchto prípadoch:

1. Kvôli rozporom s inými výpoveďami alebo dôkazmi (62,1%)
2. Na pokyn prokurátora (29,9%)
3. Iné dôvody (25,4%)
4. Snaha zamedziť opakovaným výsluchom poškodenej (23,2%)
5. Zlý zdravotný alebo emočný stav poškodenej (14,7%).

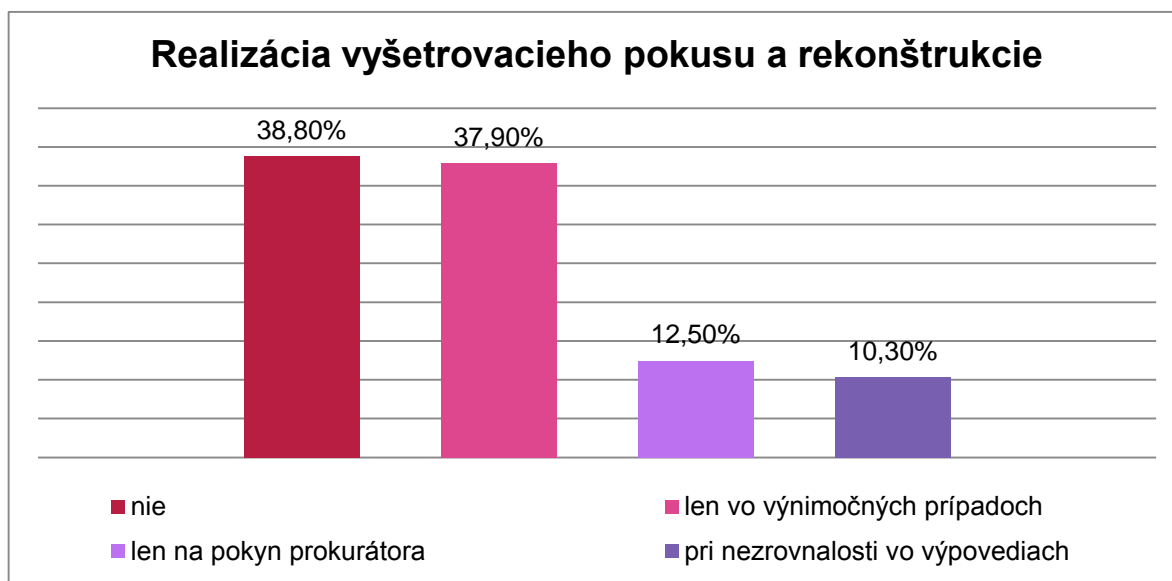
Zaujímali nás tiež priemerný počet výpovedí poškodeného v takýchto prípadoch. V 59,4% prípadoch vypovedá obvinený 2- 3 krát a v 38,4% prípadoch je postačujúca iba jedna jeho výpoveď. 4- 5 krát vypovedá obvinený v 1,8% prípadoch a viackrát v 0,4% prípadoch, vid'. graf č. 16.

Graf č. 16

Rovnako ako u partnerského násillia, aj tu sme sa pýtali na realizáciu vyšetrovacieho pokusu či rekonštrukcie. Respondenti sa k tejto problematike vyjadrili, že rekonštrukcia či vyšetrovací pokus nie sú potrebné (38,8%) alebo iba vo výnimočných prípadoch (37,9%). Na základe pokynu prokurátora rekonštrukciu či vyšetrovací pokus realizovali respondenti v 12,5% prípadoch a pri nezrovnalostiach vo výpovediach v 10,3% prípadoch (viď. graf č. 17).

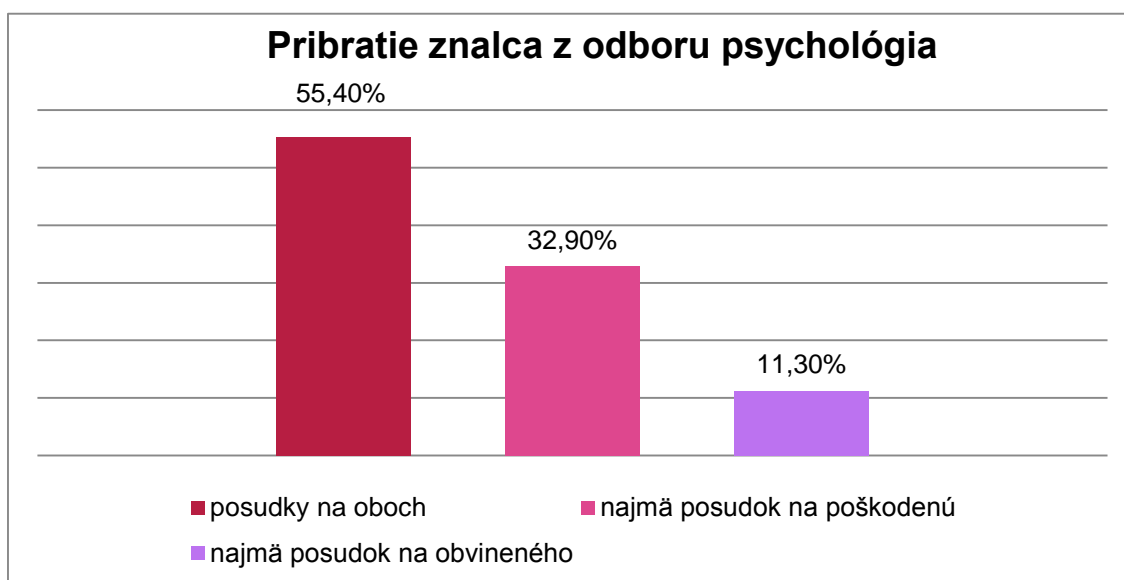
Graf č. 17

Na rozdiel od vyšetrovacieho pokusu a rekonštrukcie je konfrontácia poškodenej a obvineného využívaná častejšie. Využíva sa predovšetkým v prípadoch nezrovnalostí vo výpovediach (39,4%). Len vo výnimočných prípadoch rekonštrukciu realizovalo 32,6% opýtaných. 16,3% respondentov uviedlo, že ju využíva iba na základe pokynu prokurátora a 11,8% ju nevyžilo vôbec.

V otázke o priberaní znalcov z odboru psychológie pri vyšetrovaní prípadov sexuálneho násillia 55,4% respondentov uviedlo, že do konania znalca priberá z dôvodu vypracovania znaleckých posudkov na obvineného i poškodenú. Z dôvodov posúdenia psychického stavu poškodenej ho priberá 32,9% respondentov a v 11,3% prípadov je dôvodom najmä posudok na obvineného (viď. graf č. 18).

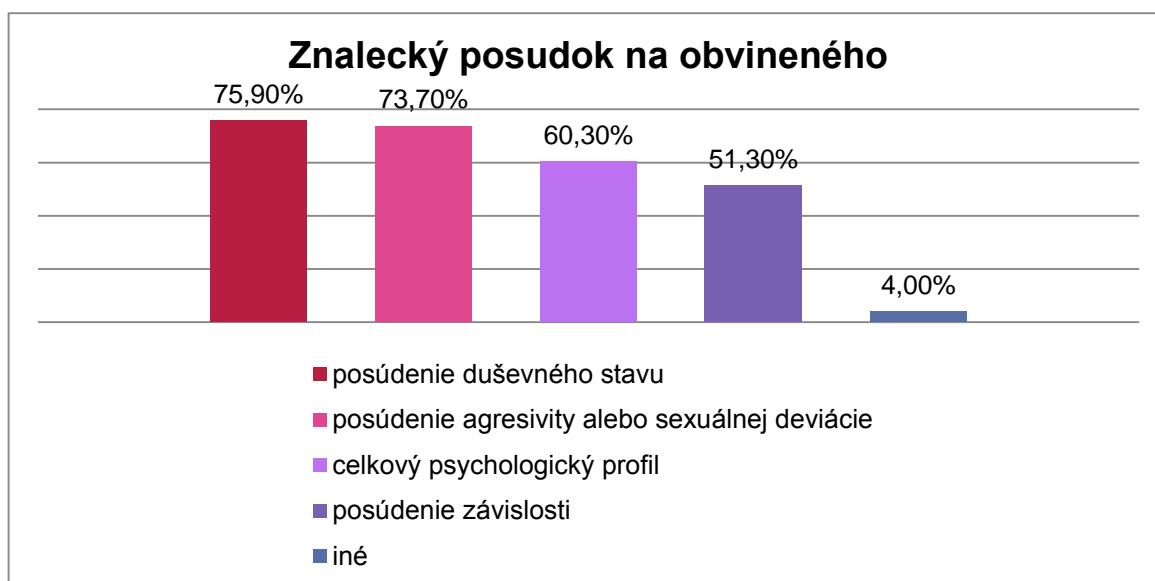
Graf č. 18

Rovnako nás zaujímali dôvody priberania znalcov z odboru psychiatria do konania. Respondenti sa vyjadrili, že je to nevyhnutné najmä pre potreby znaleckého posudku na obvineného (54,5%). V 30,4% prípadoch je pribratie takéhoto znalca potrebné z dôvodu vypracovania posudkov na poškodenú aj obvineného. Ako dôvod pre pribratie znalca z odboru psychiatria respondenti uvádzali aj vplyv alkoholu alebo drog či históriu nadužívania psychoaktívnych látok alebo liečenie na psychiatrii v anamnéze obvineného (12,5%). Len 2,7% respondentov priberá takéhoto znalca najmä pre potreby posudku na poškodenú.

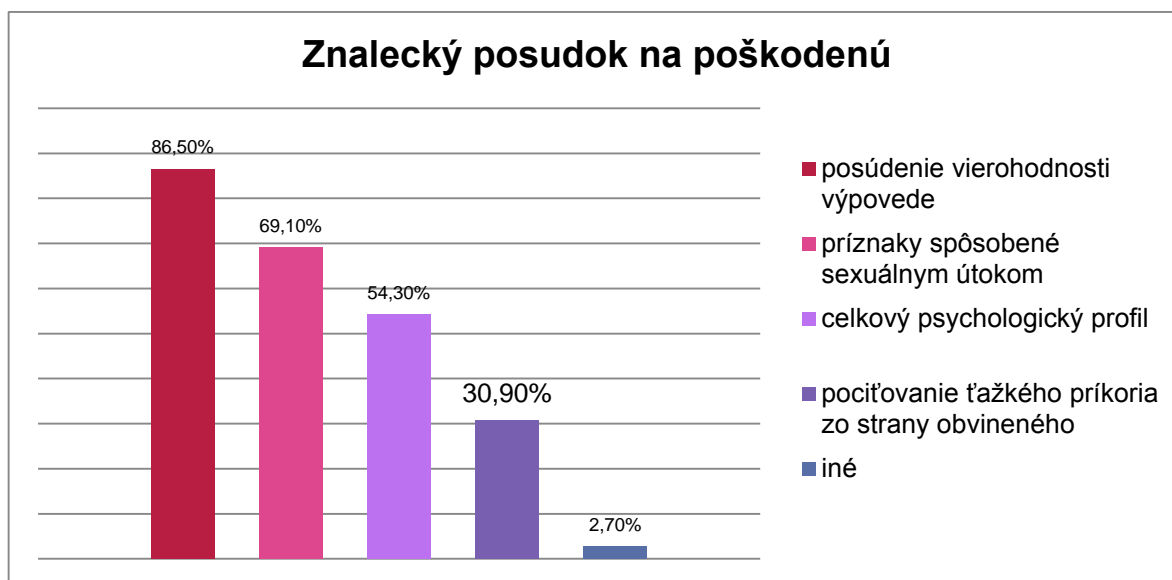
V prípade posudku na obvineného respondenti najčastejšie žiadajú posúdenie duševného stavu (75,9%) a posúdenie agresivity alebo sexuálnej deviácie (73,7%). Dôvodom môže byť tiež celkový psychologický profil obvineného (60,3%) a posúdenie závislosti (51,3%) (viď. graf č. 19).

Graf č. 19

V prípade posudku na poškodenú respondentov najviac zaujíma vierohodnosť jej výpovede (86,5%) a do akej miery poškodená trpí príznakmi, ktoré mohli byť spôsobené sexuálnym útokom (69,1%). Zaujíma ich tiež celkový psychologický profil (54,3%) a či konanie zo strany obvineného pociťovala ako ťažké príkorie (30,9%) (viď. graf č. 20).

Graf č. 20

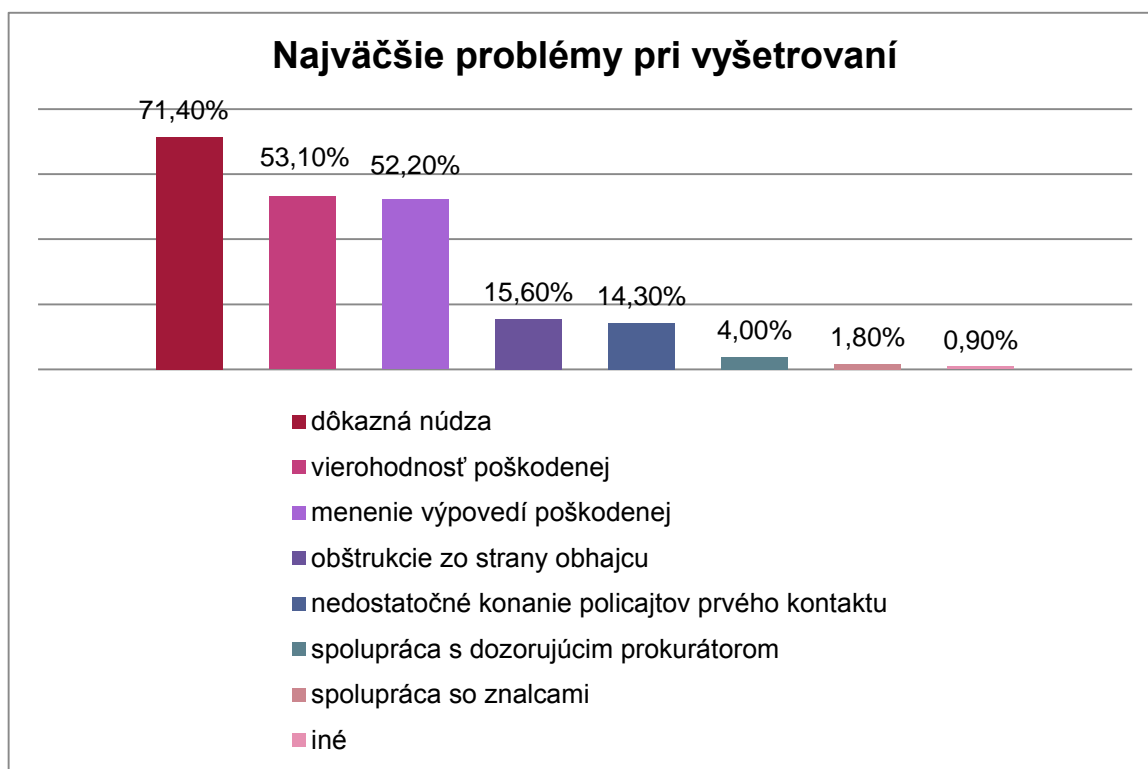

Zaujímalá nás aj frekvencia podnetov respondentov na vzatie obvineného do väzby. 35% opýtaných uviedlo, že tak koná vo viac než polovici prípadov a 27,7% opýtaných odpovedalo, že vždy. Približne v polovici prípadov tak koná 17,7% respondentov a vo

štvrtine prípadov 15,5%. 3,6% opýtaných nedáva podnet na vzatie obvineného do väzby nikdy.

Aj u sexuálneho násillia sme zisťovali najväčšie problémy, s ktorými sa respondenti pri vyšetrowaní trestných činov podľa § 199 a § 200 stretávajú. Najčastejšie to bola dôkazná núdza (71,4%) a vierohodnosť poškodenej (53,1%). Pre 52,2% opýtaných predstavuje problém menenie výpovedí poškodenej, 15,6% opýtaných vníma ako problémové obštrukcie zo strany obhajcu a pre 14,3% respondentov nedostatočné konanie policajtov prvého kontaktu. 4% opýtaných uviedlo ako problematickú spoluprácu s dozorujúcim prokurátorom (vid'. graf č. 21).

Graf č. 21

4.3. Rozdiely medzi skúsenými a menej skúsenými vyšetrowateľmi

Vo všeobecnosti vyplynulo málo štatisticky signifikantných rozdielov v postupoch a názoroch skúsenejších (tých, ktorí riešili 5 a viac prípadov) a menej skúsených vyšetrowateľov. Významnejšie rozdiely u skúsenejších vyšetrowateľov sa objavili v nasledujúcich faktoroch:

- nižšia tendencia dopočuť poškodenú (tabuľka č. 4) – o niečo menej signifikantné pri partnerskom násillí

- nižšia tendencia hľadať svedkov pri sexuálnom násilí (tabuľka č. 5)
- vyššia tendencia vidieť problémy v konaní policajtov 1. kontaktu (tabuľka č. 6)
– rovnako významné rozdiely v prípadoch sexuálneho násillia

Tabuľka č. 4: Vzťah medzi počtom prípadov SN a doložitím poškodenej

Ak sa v prípadoch znásillenia a sexuálneho násillia vyskytnú problémy v dokazovaní, ako ich riešite? - Doložitie poškodenej osoby * o10_pocet_SN_RC Crosstabulation

			o10_pocet_SN_RC		Total
			0 až 4	5 a viac	
Ak sa v prípadoch znásillenia a sexuálneho násillia vyskytnú problémy v dokazovaní, ako ich riešite? - Doložitie poškodenej osoby	najčastejšie	% within prípadoch znásillenia a sexuálneho násillia vyskytnú problémy v dokazovaní, ako ich riešite? - Doložitie poškodenej osoby	59,3%	40,7%	100,0%
		Adjusted Residual	1,6	-1,6	
	zriedkavo	% within prípadoch znásillenia a sexuálneho násillia vyskytnú problémy v dokazovaní, ako ich riešite? - Doložitie poškodenej osoby	50,0%	50,0%	100,0%
		Adjusted Residual	-,8	,8	
	výnimočne	% within prípadoch znásillenia a sexuálneho násillia vyskytnú problémy v dokazovaní, ako ich riešite? -	0,0%	100,0%	100,0%

	Dopočutie poškodenej osoby			
	Adjusted Residual	-2,3	2,3	
Total	% within Ak sa v prípadoch znásilnenia a sexuálneho násilia vyskytnú problémy v dokazovaní, ako ich riešite? - Dopočutie poškodenej osoby	56,1%	43,9%	100,0%

Tabuľka č. 5: Vzťah medzi počtom prípadov SN a vyhľadáním svedkov

Ak sa v prípadoch znásilnenia a sexuálneho násilia vyskytnú problémy v dokazovaní, ako ich riešite? - Vyhľadanie ďalších svedkov * o10_pocet_SN_RC Crosstabulation

		o10_pocet_SN_RC		Total
		0 až 4	5 a viac	
Ak sa v prípadoch najčastejšie % within Ak sa v	znásilnenia a prípadoch	57,1%	42,9%	100,0%
sexuálne násilia a	znásilnenia a			
vyskytnú problémy v	sexuálneho			
dokazovaní, ako ich	násilia vyskytnú			
riešite? - Vyhľadanie	problémy v			
ďalších svedkov	dokazovaní, ako			
	ich riešite? -			
	Vyhľadanie			
	ďalších svedkov			
	Adjusted Residual	,8	-,8	
zriedkavo	% within Ak sa v	55,6%	44,4%	100,0%
	prípadoch			
	znásilnenia a			
	sexuálneho			
	násilia vyskytnú			
	problémy v			
	dokazovaní, ako			
	ich riešite? -			

	Vyhľadanie ďalších svedkov			
	Adjusted Residual	,0	,0	
výnimočne	% within Ak sa v prípadoch znásilnenia a sexuálneho násilia vyskytnú problémy v dokazovaní, ako ich riešite? - Vyhľadanie ďalších svedkov	0,0%	100,0%	100,0%
	Adjusted Residual	-2,0	2,0	
Total	% within Ak sa v prípadoch znásilnenia a sexuálneho násilia vyskytnú problémy v dokazovaní, ako ich riešite? - Vyhľadanie ďalších svedkov	56,0%	44,0%	100,0%

Tabuľka č. 6: Vzťah medzi počtom prípadov PN a problémom s konaním policajtov

1. kontaktu

Čo považujete za najväčšie problémy pri vyšetrowaní trestných činov podľa §208? -
Nedostatočné konanie policajtov prvého kontaktu * o9_pocet_PN_RC Crosstabulation

	o9_pocet_PN_RC		Total
	0 až 4	5 a viac	
Čo považujete za áno % within Čo považujete za najväčšie problémy pri vyšetrowaní trestných činov podľa §208? - Nedostatočné konanie policajtov prvého	51,4%	48,6%	100,0%
% within Čo považujete za najväčšie problémy pri vyšetrowaní trestných činov podľa §208? -			

kontaktu	Nedostatočné konanie policajtov prvého kontaktu			
	Adjusted Residual	-3,2	3,2	
nie	% within Čo považujete za najväčšie problémy pri vyšetrowaní trestných činov podľa §208? - Nedostatočné konanie policajtov prvého kontaktu	77,2%	22,8%	100,0%
	Adjusted Residual	3,2	-3,2	
Total	% within Čo považujete za najväčšie problémy pri vyšetrowaní trestných činov podľa §208? - Nedostatočné konanie policajtov prvého kontaktu	73,1%	26,9%	100,0%

Štatisticky menej významné rozdiely medzi skúsenými a menej skúsenými vyšetrovateľmi a vyšetrovatelkami sa objavili aj v iných otázkach, avšak ich interpretácia si vyžaduje dôslednejšiu štatistickú analýzu. Z vyššie uvedeného je vidieť, že skúsenejší si uvedomujú zbytočnosť opakovaných výpovedí poškodenej, čo potvrdili aj v otvorených otázkach. Sú tiež kritickejší ku konaniu policajtov 1. kontaktu, kde majú vyššiu tendenciu vidieť problémy pri zaisťovaní dôkazov a prvotnom vypočutí poškodenej.

4.4. Zhrnutie – postup pri vyšetrowaní TČ podľa § 208, 199 a 200

V nasledujúcej časti upozorníme na najzásadnejšie zistenia štatistickej analýzy postupov pri vyšetrowaní vybraných prípadov násillia páchaného na ženách. Analýza odpovedí vyšetrovateľov o najčastejších prejavoch týrania, s ktorými sa stretávajú vo

svojej vyšetrovacej praxi, nám umožnila objektivizovať doterajšie poznatky o frekvencii výskytu konkrétnych foriem tohto negatívneho spoločenského javu v reálnom spoločenskom živote. Z uskutočnenej frekvenčnej analýzy zároveň vyplýva aj to, že viaceré z najčastejších prejavov týrania sú zároveň hodnotené vyšetrovateľmi aj ako najproblematickejšie z hľadiska možností ich dokazovania. Táto informácia má dôležitý význam najmä v oblasti skvalitňovania odbornej prípravy vyšetrovateľov. Podstatnou informáciou, ktorá bola získaná z realizovaného výskumu je skutočnosť, že absolútna väčšina opýtaných vyšetrovateľov sa zameriava na odhad rizika ďalšieho útoku, čo potvrdilo 97% respondentov. Napriek tejto pozitívnej skutočnosti však z výsledkov vyplýva, že nie všetci vyšetrovatelia sa venujú všetkým možným rizikovým faktorom, ktoré vedú k eskalácii násillia.

Analýza spôsobov riešenia existujúcich problémov potvrdzuje maximálnu snahu vyšetrovateľov využívať odborných znalcov v prípadoch partnerského aj sexuálneho násillia, ale zároveň signalizuje určité rezervy v zaisťovaní iných dôkazov súvisiacich najmä s elektronickou alebo SMS-kovou komunikáciou. Analýza postupu vyšetrovateľov pri zadávaní požiadaviek na vypracovanie psychologických posudkov ukázala, že počet ich požiadaviek na vypracovanie posudku týkajúceho sa vierohodnosti výpovede poškodenej prevyšuje počet požiadaviek týkajúcich sa toho, či obeť trpí príznakmi spôsobenými násillím. Tieto rozdiely sú ešte výraznejšie v prípadoch znásillenia a sexuálneho násillia. Uvedená disproporcja naznačuje určitú nedôveru k výpovediam žien zažívajúcich násillie.

Napriek deklarovanej snahe časti vyšetrovateľov zamedziť opakovaným výsluchom poškodenej bol zaznamenaný pomerne vysoký počet tých, ktorí odôvodnili realizáciu opakovaných výsluchov rozpormi výpovedí poškodenej s inými dôkazmi. Uvedené rozpory, resp. neustále menenie výpovede poškodenej je dokonca označované zo strany opýtaných vyšetrovateľov za druhý najzávažnejší problém pri vyšetrovaní trestných činov podľa § 208 a tretí pri trestných činoch znásillenia a sexuálneho násillia. Pozitívom je, že u skúsenejších vyšetrovateľov je markantnejšia snaha o zamedzenie opakovaného vypočutia poškodenej. Podobne, hoci konfrontácia ako vyšetrovací postup nie je odporúčaná v prípadoch násillia páchaného na ženách kvôli jej nízkej efektivite a tiež preto, že vedie k retraumatizácii obeť, z výsledkov frekvenčnej analýzy vyplýva, že je na Slovensku stále relatívne často využívaná.

4.5. Technické vybavenie a iné aspekty vyšetrovania

V časti dotazníka zameraného na technické vybavenie nás zaujímali tie aspekty, ktoré by mohli prispieť k väčšiemu pocitu bezpečia a dôvery zo strany poškodených žien. Pýtali sme sa preto na to, v akých podmienkach prebiehajú výsluchy poškodenej, či sa pri nich využívajú technické zariadenia a či ženy využívajú možnosť mať počas výsluchu splnomocnenca alebo dôverníka. Zaujímala nás tiež spolupráca s mimovládnyimi organizáciami poskytujúcimi pomoc ženám zažívajúcim násilie.

Výsluchy poškodených prebiehajú v takmer polovici prípadov (45%) v kancelárii vyšetrovateľa alebo vyšetrovatelky, ktorá je vystavená rôznym rušivým vplyvom ako napríklad prítomnosť iných osôb, či možnosti, že do miestnosti vojdú, zvonenie telefónu a pod. Ostatní respondenti a respondentky sa snažia zabezpečiť na výsluchy žien zažívajúcich násilie pokojnejšie prostredie – 49% ho realizuje v kludnej, nerušenej miestnosti a 6% uviedlo, že využívajú špeciálnu výsluchovú miestnosť. Pokiaľ ide o technické zariadenia, ktoré je možné pri výsluchoch použiť, len 14% respondentov uviedlo, že nemá k dispozícii žiadne. Polovica udávala, že na oddeleniach majú tzv. zrkadlové miestnosti a 79% zariadenia na zhotovovanie audiovizuálneho záznamu. Tieto technické prostriedky však nie sú vyšetrovateľmi a vyšetrovatelkami veľmi používané, 55% opýtaných ich využíva pri výsluchoch detí a len 18% pri výsluchoch žien, ktoré zažili násilie. K nízkemu využitiu technických prostriedkov však prispieva aj samotný zákonný rámec, keďže nahrávku výpovede dospelých (nie detí) súd nemusí uznať ako dôkaz.

Ďalšou možnosťou, ako zvýšiť komfort ženy zažívajúcej násilie je prítomnosť dôverníka pri výsluchu. Inštitút dôverníka bol zavedený len od 1.1.2016, takže v čase konania zberu dát bol v platnosti len niekoľko mesiacov. Aj v predchádzajúcom období však bola možnosť prítomnosti splnomocnenca na výsluchu. Podľa dát v našom výskume však tieto inštitúty využívajú ženy len do malej miery. Necelých 6% respondentov a respondentiek uviedlo prítomnosť jedného z nich pri výsluchoch a ďalších 36,5%, že ženy túto možnosť využívajú len veľmi málo. V prípade, že ženy uplatnia tieto inštitúty, ide najmä o právniku alebo právničku poškodenej (41%), príbuzných alebo známych (31%), pracovníčky služieb pre ženy zažívajúce násilie (20,5%) alebo psychologičky (7,5%). Podobne, tri štvrtiny vyšetrovateliek a vyšetrovateľov nemá skúsenosti so spoluprácou s organizáciami poskytujúcimi služby ženám zažívajúcim násilie. Spomedzi tých, ktorí takéto skúsenosti majú, má 17% so spoluprácou pozitívne a 5% negatívne skúsenosti.³

³ Percentá sú z celkového počtu odpovedí.

4.6. Návrhy na zlepšenie vyšetřovania trestných činov násilia páchaného na ženách

V poslednej časti dotazníka sme sa pýtali na návrhy, ktoré by mohli zlepšiť vyšetřovanie trestných činov týrania žien, sexuálneho násilia a znásilnenia, pričom bola možnosť označiť niektorú s navrhovaných možností a zároveň sa vyjadriť aj v otvorenej otázke. Najviac respondentov a respondentiek (58%) navrhovalo špecializáciu na vyšetřovanie takýchto trestných činov, čo je v súlade so zahraničnou dobrou praxou. Pri otázke, či by sa vyšetřovaniu takýchto trestných činov mali venovať primárne ženy, 56% respondentov a respondentiek súhlasilo a ďalších 25% bolo za to, aby si poškodené mohli vybrať pohlavie vyšetřovateľa. Druhým najčastejšie označovaným návrhom (44%) bolo vzdelávanie v oblasti násilia páchaného na ženách. Vyšetřovatelia a vyšetřovateľky mali záujem najmä o tieto oblasti:

- Psychologické a taktické postupy pri vypočúvaní poškodenej aj obvineného
- Zaisťovanie stôp, forenzných dôkazov, obhliadka miesta činu
- Odhad rizika ďalšieho násilia
- Vyšetřovací pokus, rekonštrukcia
- Vykázanie z obydliá
- Identifikácia týrania a posúdenie jeho rozsahu
- Výsluchy maloletých
- Judikatúra a metodika postupu
- Pomoc v krízových centrách

Viacerí respondenti a respondentky považujú za dôležité zmeniť legislatívny rámec – 32% navrhlo zmeny Trestného poriadku a 25% zmeny definícií trestných činov v Trestnom zákone. Zmenu trestných kódexov označovala skupina skúsenejších (riešili 5 a viac prípadov) signifikantne viac, než ich menej skúsení kolegovia a kolegyne. V prípade Trestného poriadku vyšetřovatelia a vyšetřovateľky kritizovali najmä nutnosť opakovať výsluchy poškodenej a zásadu kontradiktórnosti v prípravnom procese.

Ďalšími návrhmi bola spolupráca so špecialistom na prácu s obeťami (24%) a lepšia spolupráca s MVO poskytujúcimi služby ženám, ktoré zažili násilie (18%). Zatiaľ čo menej skúsení vyšetřovatelia a vyšetřovateľky sa prikláňali skôr k spolupráci so špecialistom, skúsenejší dávali prednosť spolupráci s mimovládnyimi organizáciami. Len málo respondentov a respondentiek navrhovalo lepšiu spoluprácu s dozorujúcim prokurátorom (8%) alebo so znalcami z odboru psychológie a psychiatrie (2%). Graf č. 22 sumarizuje výsledky uvedených návrhov u zatvorenej otázky.

Graf č. 22

V otvorených odpovediach na túto otázku sa respondenti alebo respondentky vyjadrovali najmä za zlepšenie legislatívy a poukazovali na jej časté zmeny a nejednotný výklad. Niektorí tiež navrhovali postihovanie poškodených v prípade krivej výpovede. Ďalší by uvítali jednotnú metodiku postupu pri vyšetovaní, ktorá by umožnila zjednotiť postupy v rámci celého Slovenska alebo lepšie technické vybavenie na výsluchy a zariadenie na prepis nahrávok. Respondenti a respondentky tiež poukazovali na nedostatok znalcov pre trestné činy násilia na ženách a dlhú dobu trvania vyhotovenia posudku. Iní poukazovali na problém bagatelizácie prípadov násilia na ženách najmä pri prvom kontakte a riešenie takýchto skutkov len v rámci priestupkového konania. Časť odporúčaní sa týkala systému pomoci ženám zažívajúcim násilie, najmä zvýšenia informovanosti žien o násilí a ich právach v trestnom konaní a rozšírenia služieb ženám zažívajúcim násilie, ktoré by im umožnili začať žiť bez násilia bez výraznejšieho zníženia sociálneho a materiálneho zabezpečenia.

4.7. Postoje vyšetrovateľov a vyšetrovateliek k násiliu páchanému na ženách

Vo výskume sme sa zaujímali aj o to, aké postoje majú vyšetrovatelia a vyšetrovatelky k partnerskému násiliu a sexuálnemu násiliu na ženách a akým spôsobom môžu tieto postoje ovplyvniť ich prácu pri vyšetovaní takýchto prípadov. Časť dotazníka venovaná postojom obsahovala 16 položiek – tvrdení, ktoré mali respondenti ohodnotiť na škále 1 – 5 (1 – vôbec nesúhlasím, 5 – úplne súhlasím). Desať z uvedených položiek sa týkalo sexuálneho násilia a znásilnenia a boli spracované podľa Illinois Rape Myths

Acceptance Scale (IRMA), ktorá je v zahraničí často používaná na hodnotenie akceptácie mýtov o sexuálnom násilí. IRMA obsahuje 22 položiek v štyroch subškálach podľa skupín tvrdení (zaslúžila si to, on to tak nemyslel, v skutočnosti nešlo o násilie, žena si to vymýšľa).⁴ V našej skrátenej verzii sme zachovali všetky subškály, z ktorých sme vybrali tie tvrdenia, ktoré najviac zodpovedali slovenskému kultúrnemu kontextu. Tabuľka č. 7 ukazuje rozdelenie nami skúmaných tvrdení podľa jednotlivých subškál:

Tabuľka č. 7: Tvrdenia o sexuálnom násilí

Subškála	Tvrdenie
zaslúžila si to	Ak je žena znásilnená počas toho, ako bola opitá, je aspoň čiastočne zodpovedná za to, že sa jej veci vymkli spod kontroly.
	Ak sa žena vyzývavo oblieka alebo správa, koleduje si o problémy.
	Ak sa žena nechá bozkávať a objímať, nemôže sa čudovať, že muž predpokladá, že chce sex.
on to tak nemyslel	Ak je muž opitý, nevedomoval si, čo robí a nemožno to pokladať za znásilnenie.
	Muži nemajú v úmysle ženu znásilniť, len majú problém ovládať svoje sexuálne túžby.
	Ak boli obaja pod vplyvom alkoholu, nejde o znásilnenie
v skutočnosti nešlo o znásilnenie	O znásilnenie ide aj vtedy, ak žena slovne sex odmietla, ale fyzicky sa nebránila.
	Ak ženu znásilnili, je to často preto, že nedala dostatočne najavo, že si sex neželá.
	Ak žena nemá viditeľné fyzické zranenia, pravdepodobne k znásilneniu nedošlo.
žena si to vymýšľa	Ženy často tvrdia, že boli znásilnené aj vtedy, ak so sexom súhlasili a neskôr to oľutovali

⁴ Payne, Lonsway, Fitzgerald, 1999

V prípade tvrdení o partnerskom násilí sme vychádzali z viacerých štúdií skúmajúcich postoje k partnerskému násiliu na ženách, pričom sme sa zamerali na tvrdenia o mýtoch, ktoré boli najčastejšie využívané v slovenskom kontexte, či už pri výskume postojov alebo pri tréningoch o partnerskom násilí na ženách. Podobne ako v prípadoch sexuálneho násillia, jednotlivé tvrdenia pokrývali jednu z dimenzií, ktoré sa objavovali ako najčastejšie v štúdiách postojov a mýtov – alkohol ako príčina násillia, spoluzodpovednosť za násillie obomi partnermi, provokácia žien, výber násillného partnera, prečo neodíde, žena si to vymýšľa.⁵

Získané odpovede sme analyzovali samostatne pre každú formu násillia páchaného na ženách, t.j. sexuálne násillie a partnerské násillie. Analýza prebiehala v dvoch krokoch. Prvý stupeň analýzy sa týkal vyjadrení respondentov na jednotlivé tvrdenia s cieľom určiť, ktoré z postojov sa najčastejšie vyskytujú medzi vyšetrovateľmi a vyšetrovatelkami. Následne sme prostredníctvom faktorovej analýzy, pri aplikácii metódy PCA a rotácie Varimax, identifikovali dva latentné faktory, t.j. po jednom pre každú z dvoch skúmaných foriem násillia, pričom oba súhrne vysvetľujú 45,3% rozptylu pozorovaných premenných. Na základe testov jednotlivých modelov faktorovej analýzy boli vyradené tri premenné, keďže neboli konzistentné s ostatnými. Opodstatnenosť ich vyradenia vyplýva aj z testu škálovej reliability (tzv. Cronbach's Alpha). Išlo o tie tvrdenia, ktoré boli naformulované pozitívne, t.j. išlo o obrátený mýtus. Napríklad, v prípade sexuálneho násillia väčšina tvrdení bola postavená tak, aby súhlas s ním vyjadroval akceptáciu mýtu o partnerskom násilí (pozri vyššie). U obráteného tvrdenia však súhlas s ním ukazoval neakceptáciu mýtu ako je to v tvrdení O znásillnenie ide aj vtedy, ak žena slovne sex odmietla, ale fyzicky sa nebránila. V sade o partnerskom násilí sa tiež vyskytovalo jedno takéto tvrdenie. Navyše, tvrdenie nasledujúce po uvedenej formulácii zo sady sexuálneho násillia tiež nezodpovedalo modelu faktorovej analýzy, k čomu zrejme došlo kvôli tomu, že toto nasledovalo bezprostredne po obrátenom tvrdení a pravdepodobne ešte pretrvávalo zmätenie respondentov pri odpovediach. Následne sme na základe zistenej faktorovej záťaže (loadings) vytvorili index pre každú formu násillia vyjadrujúci mieru akceptácie mýtov. Finálny model faktorovej analýzy vyhovuje Kaiser-Meyer-Olkin a Barlettovmu testu (tabuľka č. 8) a jeho rotačnú maticu jednotlivých položiek možno vidieť v tabuľke č. 9. Miera akceptácie mýtov o sexuálnom násilí bola teda meraná na základe 8 tvrdení a miera akceptácie mýtov o partnerskom násilí na základe 5 tvrdení.

⁵ Pozri napríklad Mesochoritisová, 2011 alebo Carlson a Worden, 2002

Tabuľka č. 8: KMO a Barlettov test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,852
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	728,500
	df	78
	Sig.	,000

Tabuľka č. 9: Matica jednotlivých položiek

	Component	
	1	2
Ak je žena znásilnená počas toho, ako bola opitá, je aspoň čiastočne zodpovedná za to, že sa jej veci vymkli spod kontroly.	,567	,308
Ak je muž opitý, nevedomoval si, čo robí a nemožno to pokladať za znásilnenie.	,702	-,310
Ak sa žena vyzývavo oblieka alebo správa, koleduje si o problémy.	,543	,523
Muži nemajú v úmysle ženu znásilniť, len majú problém ovládať svoje sexuálne túžby.	,663	
Ak boli obaja pod vplyvom alkoholu, nejde o znásilnenie.	,729	
Ak ženu znásilnili, je to často preto, že nedala dostatočne najavo, že si sex neželá.	,574	
Ak sa žena nechá bozkávať a objímať, nemôže sa čudovať, že muž predpokladá, že chce sex.	,516	,522
Ak žena nemá viditeľné fyzické zranenia, pravdepodobne k znásilneniu nedošlo.	,534	
V prípadoch násillia medzi partnermi ide často len o nezvládnutie situácie a hádku.	,313	,572
Ženy si často týranie vymýšľajú, aby získali výhody pri rozvode.		,690

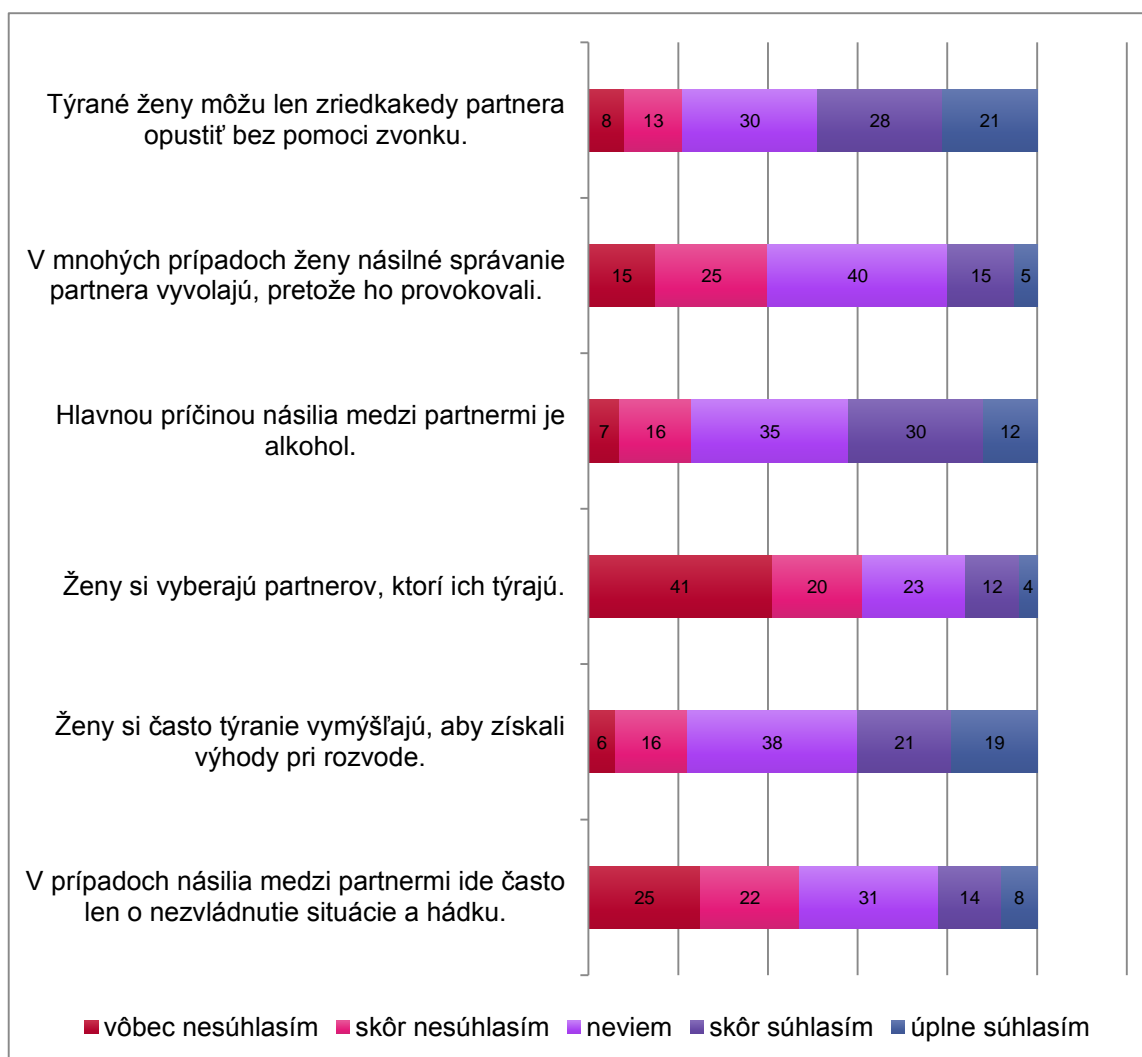
Ženy si vyberajú partnerov, ktorí ich týrajú.		,538
Hlavnou príčinou násilia medzi partnermi je alkohol.		,514
V mnohých prípadoch ženy násilné správanie partnera vyvolajú, pretože ho provokovali.	,408	,633

V nasledujúcej časti sa zameriame najskôr na analýzu samostatných postojov k násiliu na ženách a neskôr na porovnanie celkovej miery akceptácie mýtov pre každú formu násilia zvlášť.

Partnerské násilie na ženách

Pri analýze jednotlivých mýtov o partnerskom násilí na ženách bol najmenej akceptovaný ten, že ženy si vyberajú násilníckych partnerov. S týmto výrokom úplne alebo skôr nesúhlasilo 61% respondentov a respondentiek, 23% sa nevedelo vyjadriť a úplný alebo čiastočný súhlas prejavilo len 16%. Polovica z opytovaných súhlasila s tým, že ženy môžu len zriedkakedy opustiť partnera bez pomoci zvonku, 30% sa nevedelo vyjadriť a 20% s ním skôr alebo vôbec nesúhlasilo. (Išlo však o tvrdenie naformulované pozitívne, teda obrátene. Je možné, že pri opačnej formulácii by odpovede boli rozdielne.) Podobne, takmer polovica (47%) skôr alebo vôbec nesúhlasila s tým, že v prípadoch násilia medzi partnermi ide o nezvládnutú hádku. S výrokom skôr alebo úplne súhlasilo 21% vyšetrovateľov a vyšetrovateľiek a 32% nevedelo odpovedať. Na výrok týkajúci sa toho, že žena násilie vyprovokovala, reagovalo súhlasne 20%, 40% sa nevedelo vyjadriť a ďalších 40% s ním nesúhlasilo. Naopak, pomerne vysokú mieru akceptácie malo tvrdenie, ktoré sa týkalo alkoholu ako príčiny násilia - polovica s výrokom súhlasila, tretina sa nevedela vyjadriť a len 23% s ním nesúhlasilo. Podobne, len 22% vyšetrovateľov a vyšetrovateľiek nesúhlasilo s tým, že ženy si násilie vymýšľajú, aby získali výhody pri rozvode. Súhlas prejavilo 40% a 38% sa nevedelo vyjadriť. Odpovede na jednotlivé výroky sumarizuje graf č. 23.

Graf č. 23: Postoje k partnerskému násiliu

V prípade, že sa pozrieme na celkovú mieru akceptácie mýtov o partnerskom násillí na základe faktorovej analýzy, nízku mieru akceptácie malo 32% vyšetrotateľov a vyšetrotateľiek, zvyšných 68% percent vykazovalo strednú alebo vyššiu mieru. Ani pri celkovej miere akceptácie mýtov, ani pri jednotlivých výroch sa nepreukázali signifikantné rozdiely medzi mužmi a ženami. Podobne, ani ostatné premenné nemali vplyv na mieru akceptácie mýtov o partnerskom násillí, s výnimkou veku, kedy štatisticky významne nižšiu mieru akceptácie mali mladší vyšetrotatelia a vyšetrotateľky do 35 rokov. Na mieru akceptácie nemalo vplyv ani absolvovanie školení o násillí páchanom na ženách ani počet riešených prípadov takéhoto násillia za posledný rok.

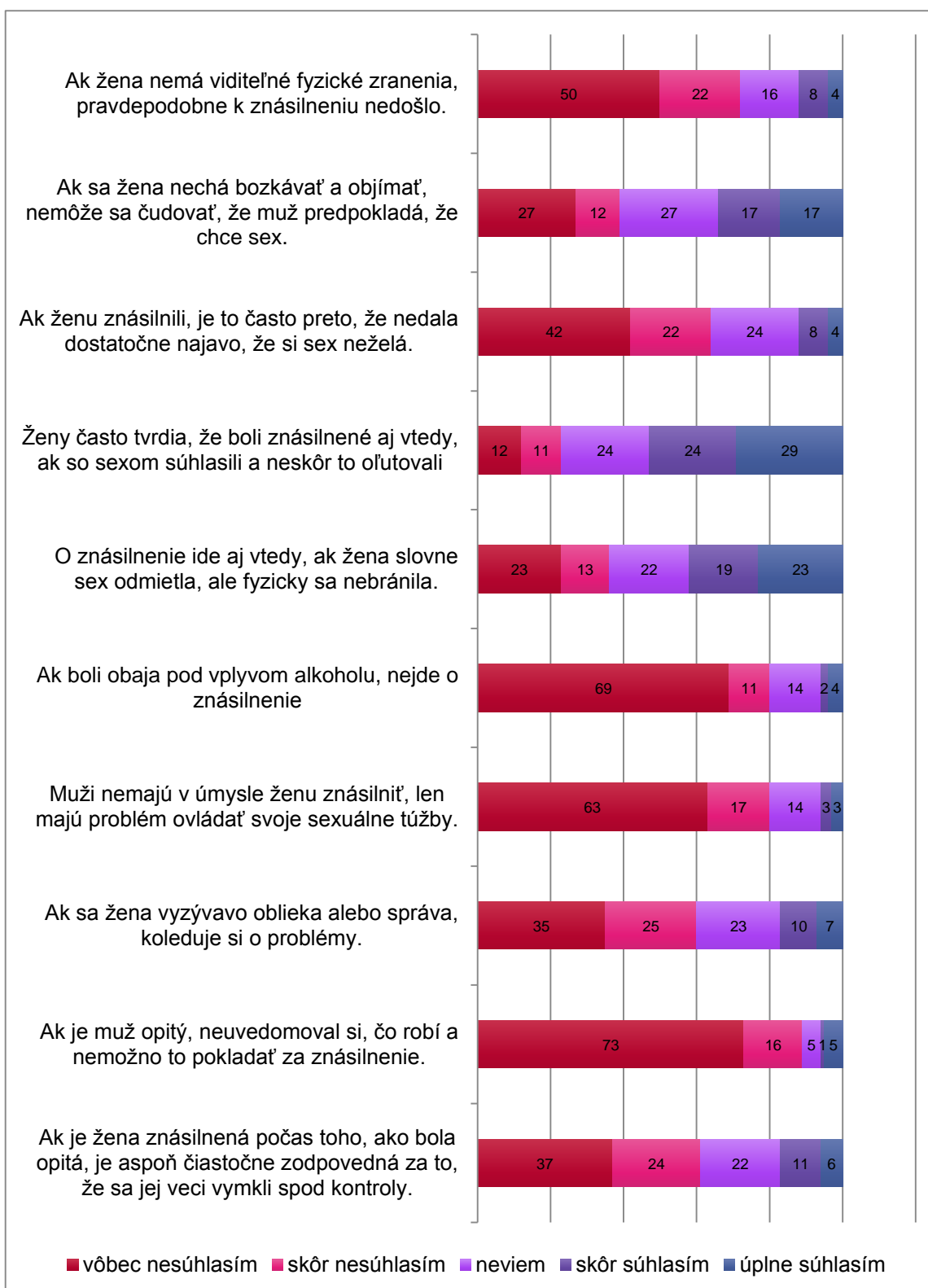
Pri analyzovaní postupov pri vyšetrovaní s ohľadom na mieru akceptácie mýtov, pri väčšine postupov nevychádzali významné rozdiely. Tie sa objavili len v tých odpovediach, ktoré zohľadňujú väčšiu citlivosť voči poškodenej žene – vyšetrotatelia a vyšetrotateľky s nízkou mierou akceptácie mýtov mali tendenciu menej často realizovať konfrontácie v procese vyšetrovania a častejšie sa vyjadrovali, že opakovaný výsluch

poškodenej realizujú len na pokyn prokurátora. Rozdiely v odpovediach boli aj v tom, čo vidia respondenti a respondentky ako najväčšie problémy pri vyšetrowaní trestných činov týrania. Tí s vyššou mierou akceptácie mýtov o partnerskom násilí mali väčšiu tendenciu označovať za problémy menenie výpovede poškodenej, neochotu svedkov vypovedať a obštrukcie zo strany obhajcu. Naopak, tí s nižšou mierou akceptácie videli problém skôr v dôkaznej núdzi. Postoje vyšetrowateľov a vyšetrowateľiek tak majú čiastočný vplyv na priebeh vyšetrowania, najmä pokiaľ ide o prístup k poškodenej. Tí s nižšou mierou akceptácie mýtov o partnerskom násilí sa snažia minimalizovať úkony, ktoré môže poškodená vnímať ako traumatické, napríklad konfrontáciu alebo opakované výsluchy a problém vidia skôr všeobecne v dôkaznej núdzi a nie v prístupe jednotlivých strán zúčastnených v trestnoprávnom procese.

Sexuálne násilie na ženách

V prípade sexuálneho násillia sa pozrieme na analýzu jednotlivých výrokov podľa subškál. V odpovediach týkajúcich sa mýtov smerujúcich k obviňovaniu ženy a prenášaní zodpovednosti za sexuálne násillie na ňu (subškála: zaslúžila si to), 61% respondentov a respondentiek úplne alebo skôr nesúhlasilo s tvrdením, že žena je aspoň čiastočne zodpovedná za znásillnenie, ak bola opitá. Naopak, 17% vyjadrilo úplný alebo čiastočný súhlas s týmto tvrdením a 22% sa nevedelo vyjadriť. Podobný pomer odpovedí bol aj v prípade tvrdenia o vyzývavom správaní, či oblečení ženy, 60% s tvrdením úplne alebo skôr nesúhlasilo, 23% sa nevedelo vyjadriť a 17% s tvrdením úplne alebo skôr súhlasilo. V prípade tvrdenia Ak sa žena nechá bozkávať a objímať, nemôže sa čudovať, že muž predpokladá, že chce sex s ním 39% úplne alebo čiastočne nesúhlasilo, 27% sa nevedelo vyjadriť a 34% s ním skôr alebo úplne súhlasilo. (Odpovede na jednotlivé tvrdenia ukazuje graf č. 24.)

Graf č. 24: Postoje k sexuálnemu násiliu

V prípade mýtov ospravedlňujúcich správanie páchatel'a (subškála: on to tak nemyslel), väčšina respondentov a respondentiek nepovažuje jednotlivé tvrdenia za ospravedlňujúce spáchanie skutku. S tvrdením, že v prípade, že bol muž opitý, nevedomoval si, čo robí, úplne alebo skôr nesúhlasilo 90%, 5% sa nevedelo vyjadriť a

úplný alebo čiastočný súhlas prejavilo 5% respondentov. S tvrdením, že k znásilneniu nedošlo, ak boli obaja počas skutku pod vplyvom alkoholu skôr alebo úplne súhlasí len 6% respondentov a respondentiek, 14% sa nevedelo vyjadriť a 80% s ním skôr alebo vôbec nesúhlasí. Podobné rozloženie mali aj odpovede týkajúce sa tvrdenia, že muži majú problém ovládať svoje sexuálne túžby – 6,5% vyjadrilo čiastočný alebo úplný súhlas, 13,5% sa nevedelo vyjadriť a 80% s ním vôbec alebo skôr nesúhlasilo.

U mýtov bagatelizujúcich sexuálne násilie (subškála: v skutočnosti nešlo o znásilnenie) bolo nasledovné rozdelenie odpovedí. S tvrdením, že k znásilneniu došlo preto, že žena nedala dostatočne jasne najavo, že si sex neželá skôr alebo úplne súhlasilo 12% respondentov a respondentiek, 23% sa nevedelo vyjadriť a 66% s ním skôr alebo vôbec nesúhlasilo. V tvrdení zameranom na fyzickú obranu ženy 42% čiastočne alebo úplne súhlasilo s tým, že k znásilneniu došlo aj v prípade, že sa žena fyzicky nebránila, 22% sa nevedelo vyjadriť a 36% s týmto tvrdením nesúhlasilo. Je však nutné podotknúť, že táto položka patrila k obráteným tvrdeniam, takže z vyššie uvedených dôvodov treba brať odpovede na ňu s rezervou. S tvrdením, že ak žena nemá viditeľné fyzické zranenia, pravdepodobne k znásilneniu nedošlo, skôr alebo úplne súhlasilo 12% respondentov, 16% sa nevedelo vyjadriť a 72% prejavilo nesúhlas. V prípade tvrdenia, že ženy udávajú, že boli znásilnené, aj v prípadoch, keď so stykom súhlasili, polovica respondentov (52%) skôr alebo úplne súhlasila, 25% sa nevedelo vyjadriť a 23% prejavoval nesúhlas. Aj pri tomto tvrdení treba mať na pamäti, že nebolo zaradené do modelu faktorovej analýzy.

Ani pri jednom výroku sa nevyskytli štatisticky významné rozdiely medzi mužmi a ženami.

Z uvedeného prehľadu je zrejmé, že najmenšiu mieru akceptácie majú mýty týkajúce sa ospravedlňovania správania páchatel'ov. Len 10 – 20% vyšetrovateľ'ov a vyšetrovateľiek s takýmito výroky súhlasilo. Relatívne málo akceptovaným je aj mýtus o prítomnosti fyzických zranení žien v prípadoch sexuálneho násillia - 72% nesúhlasilo s tým, že znásilnená žena musí mať stopy po fyzickom násillí. O niečo nižšie percento (66%) nesúhlasilo s tým, že žena nedala dostatočne najavo svoj nesúhlas so stykom. Pri tvrdeniach, ktoré sa týkali aspoň čiastočného prenášania zodpovednosti za skutok na ženu, boli odpovede menej jednoznačné. Nesúhlas s obviňovaním ženy v prípadoch opitosti alebo vyzývavého správania či obliekania prejavila stále nadpolovičná väčšina respondentov a respondentiek (61 a 60%) a 17% s takýmito výroky v oboch prípadoch súhlasilo. Najproblematickejším tvrdením z tejto kategórie bolo to, ktoré sa týkalo nesúhlasu ženy so samotným stykom, ale nie s nežnosťami, ktoré sexu predchádzali. Tu bolo rozdelenie odpovedí približne tretinové. Pričom najväčšie zastúpenie (39%) mal nesúhlas s výrokmi. Tento mýtus poukazuje na lineárne chápanie sexuálneho aktu

v našej kultúre, teda, že samotnému sexuálnemu styku predchádza predohra obsahujúca rôzne prejavy láskania. Je vidieť, že takýto koncept sexuálneho aktu je do veľkej miery prítomný aj u vyšetrovateľov a vyšetrovateliek, keďže okrem súhlasu s tvrdením sa aj relatívne vysoké percento nevedelo rozhodnúť ako odpovedať. Najväčšia miera akceptácie mýtu v skupine bagatelizujúcej sexuálne násilie sa týkala fyzického bránenia sa ženy – 42% nepokladalo fyzickú obranu za nutný znak znásilnenia a 22% zvolilo odpoveď neviem. K interpretácii odpovedí na toto tvrdenie však treba pristupovať s rezervou, keďže išlo o obrátený výrok. Jedným z možných vysvetlení (okrem metodologických nedostatkov) môže byť aj rámec, v ktorom sa vyšetrovatelia a vyšetrovatelky pohybujú, teda tým, že v slovenskej legislatíve je trestný čin znásilnenia a sexuálneho násillia zadefinovaný ako akt s použitím násillia alebo bezprostrednej hrozby násillia. Najvyššiu mieru akceptácie mal mýtus, že ženy si sexuálne násillie vymýšľajú, kde až polovica respondentov a respondentiek s výrokom súhlasila a len necelá štvrtina ho odmietala. Hoci z metodologických dôvodov treba pristupovať k interpretácii opatrne, relatívne vysoká miera akceptácie výroku, že ženy si násillie vymýšľajú pri partnerskom násillí, môže nasvedčovať tomu, že aj v prípade sexuálneho násillia bude tento mýtus skôr akceptovaný.

Pri pohľade na celkovú mieru akceptácie mýtov o sexuálnom násillí tak, ako vyšiel z faktorovej analýzy, 40% vyšetrovateľov a vyšetrovateliek malo nízku mieru akceptácie, zvyšných 60% priemernú alebo zvýšenú. Nízku mieru akceptácie mýtov mali najmä mladší respondenti a respondentky (do 35 rokov) a tí, ktorí mali právnické vzdelanie. Naopak, služobne najstarší (nad 21 rokov praxe) vykazovali vyššiu mieru akceptácie mýtov. Avšak, ak sa pozrieme na skúsenosti s riešením prípadov sexuálneho násillia, tak tí, ktorí riešili viac takýchto prípadov, vykazujú aj nižšiu mieru akceptácie mýtov. Navyše, tí respondenti a respondentky, ktorí mali nízku mieru akceptácie mýtov o sexuálnom násillí, prejavovali rovnako nízku mieru akceptácie mýtov o partnerskom násillí. Podobne ako pri analýze jednotlivých výrokov, ani tu sa neukázali signifikantné rozdiely medzi ženami a mužmi. Ani ostatné premenné nevykazovali štatisticky významnú koreláciu s akceptáciou mýtov.

Pri analyzovaní postupov pri vyšetrowaní s ohľadom na mieru akceptácie mýtov, väčšinou nevychádzali významné rozdiely. Podobne ako v prípade partnerského násillia mali vyšetrovatelia a vyšetrovatelky s nízkou mierou akceptácie mýtov tendenciu menej často realizovať konfrontácie a opakované výsluchy poškodenej. V tej časti dotazníka, kde sa vyjadrovali k problémom vo vyšetrowaní prípadov sexuálneho násillia a znásilnenia, mali práve tí s nižšou mierou akceptácie mýtov väčšiu tendenciu vidieť problémy v práci policajtov prvého kontaktu.

Zhrnutie

Z uvedenej analýzy postojov vyšetrovateľov a vyšetrovateliek PZ k násiliu páchanému na ženách je vidieť, že miera akceptácie mýtov je o niečo nižšia u sexuálneho násillia (40% s nízkou mierou) než u partnerského (32%). Platí pritom, že medzi mierou akceptácie mýtov o sexuálnom a o partnerskom násillí je štatisticky významná korelácia. Teda tí, ktorí mali nižšiu mieru akceptácie mýtov u partnerského násillia, menej akceptovali aj mýty týkajúce sa sexuálneho a naopak. V oboch prípadoch sa nižšia miera akceptácia vyskytovala skôr u mladších vyšetrovateľov a vyšetrovateliek do 35 rokov. Ostatné premenné nemali vplyv na mieru akceptácie mýtov o partnerskom násillí. U sexuálneho sa štatisticky významnou javila aj skupina s právnickým vzdelaním a tí vyšetrovatelia a vyšetrovatelky, ktoré riešili 5 a viac prípadov znásillenia za posledné tri roky. Vzhľadom k tomu, že takmer jedinou premennou, ktorá mala vplyv na mieru akceptácie mýtov o násillí na ženách, je vek, sa dá predpokladať, že inštitucionálny rámec do veľkej miery ovplyvňuje postoje vyšetrovateľov a vyšetrovateliek k násiliu páchanému na ženách. Toto platí výrazne najmä v prípade partnerského násillia. Ak by sa mala dosiahnuť zmena postojov, je teda nutné pracovať najmä s týmto rámcom a bližšie analyzovať, čo v inštitucionálnom nastavení podporuje mieru akceptácie mýtov. Analýza tiež poukázala na to, že postoje majú vplyv na správanie sa k žene zažívajúcej násillie, keďže v oboch prípadoch nižšia miera akceptácie mýtov viedla k tendencii menej často opakovať výsluchy poškodenej a k tendencii nerealizovať konfrontácie. Opakované výsluchy a konfrontácie sú pre ženy, ktoré zažili násillie, mimoriadne ťažké a môžu viesť k retraumatizácii. Azda najvýznamnejším zistením analýzy postojov je vysoká miera akceptácie toho, že ženy si násillie vymýšľajú, ktorá sa objavila u oboch skúmaných foriem násillia na ženách (40% u partnerského a 52% u sexuálneho). Takáto relatívne vysoká miera nedôvery k ženám, ktoré podajú trestné oznámenie na prípady násillia, môže ovplyvňovať nielen prístup vyšetrovateľov a vyšetrovateliek k poškodeným, ale aj celkový priebeh vyšetrovania.

5. ZÁVERY A ODPORÚČANIA

Realizovaným mapovaním postupov vyšetrovateľov PZ sa podarilo objektivizovať postupy vyšetrovateľov a vyšetrovateliek na Slovensku v prípadoch partnerského a sexuálneho násillia na ženách. Väčšina vyšetrovateľov využíva štandardné vyšetrovacie postupy, pričom k tým najzákladnejším patria výpovede poškodenej, obvineného, svedkov a v prípadoch, kde je to možné aj zaistenie stôp z miesta činu. Menšia pozornosť sa venuje zaisťovaniu dôkazov vo forme elektronickej a SMS komunikácie, ktorá však môže v súčasnej dobe byť dôležitou súčasťou páchaného násillia. Analýza dát tiež poukázala na dôležité postavenie znaleckého dokazovania, najmä znaleckých posudkov z odboru psychológie a psychiatrie, ktoré zohrávajú často kľúčovú úlohu pri vyšetrovaní prípadov násillia páchaného na ženách.

Takmer všetci vyšetrovatelia riešia problémy s dôkaznou núdzou v prípadoch partnerského násillia (96,5%) a sexuálneho násillia a znásillnenia (91,5%) práve pribratím znalcov. V tejto súvislosti je dôležité zistenie, že v prípade psychologických posudkov na poškodenú sa väčšia pozornosť venuje jej dôveryhodnosti než psychickým následkom prežitého násillia, čo signalizujú istú nedôveru vyšetrovateľov a vyšetrovateliek vo výpovede žien zažívajúcich násillie. Táto nedôvera bola potvrdená aj v ďalších otázkach, kedy vierohodnosť poškodenej, prípadne jej časté menenie výpovede boli označované za jedny z najväčších problémov pri vyšetrovaní trestných činov partnerského aj sexuálneho násillia. Uvedené skutočnosti naznačujú, že vyšetrovatelia a vyšetrovatelky môžu mať problémy s psychologickým vedením výsluchov tak, aby poškodené vypovedali presne a jednoznačne a/alebo na skryté predsudky voči ženám zažívajúcim násillie v spoločnosti aj u orgánov činných v trestnom konaní. O prítomnosti predsudkov svedčí aj miera akceptácie tvrdení vyšetrovateľmi a vyšetrovateľkami PZ, že ženy si násillie vymýšľajú, ktorá bola u oboch skúmaných druhov násillia pomerne vysoká (40% u partnerského a 52% u sexuálneho). Na Slovensku neexistuje analýza o tom, koľko trestných podaní v prípadoch násillia páchaného na ženách tvoria falošné obvinenia. V zahraničnej literatúre sa však nepreukázalo, že by táto miera bola vyššia než pri iných trestných činoch a pohybuje sa od 6 – 10% (napríklad Burth, 1991, Ciprová, 2010, Levitt, 2013). V ďalšom výskume by preto bolo vhodné zamerať sa na to, čo tieto postoje spôsobuje, nakoľko ide o reálne skúsenosti z praxe, racionalizáciu v situácii, keď prípady násillia na ženách nie je možné úspešne vyriešiť, alebo mýtus silno zakorenený v inštitucionálnom rámci.

Ďalším potenciálnym problémom pri vyšetrovacích postupoch v prípadoch násillia páchaného na ženách je početnosť výpovedí poškodenej a realizácia konfrontácií. Hoci si mnohí vyšetrovatelia a vyšetrovatelky uvedomujú neefektívnosť a necitlivosť týchto

úkonov a napríklad v prípade opakovaných výpovedí sa väčšina obmedzuje na minimálny zákonný rámec a mnohí potvrdili snahu zamedziť opakovaným výpovediam, dopočutie poškodenej patrí k najvyužívanejším riešeniam dôkaznej núdze a respondenti a respondentky najčastejšie používali jeho odôvodnenie rozpormi s inými výpoveďami. Podobne, približne tretina opýtaných potvrdila realizáciu konfrontácií v prípadoch násilia páchaného na ženách. Snahu zamedziť týmto retraumatizujúcim postupom vo vyšetrovaní signalizovali najmä tí respondenti a respondentky s väčšou skúsenosťou riešenia prípadov partnerského a sexuálneho násilia a tí, ktorí prejavovali nižšiu mieru akceptácie mýtov o násilí páchanom na ženách. Získané poznatky naznačujú potrebu skvalitniť odbornú i sociálno-psychologickú prípravu vyšetrovateľov tak, aby dokázali efektívnejšie využívať existujúce vyšetrovacie postupy s cieľom, čo najviac minimalizovať možnosť sekundárnej viktimácie obetí.

V prípade analýzy postupov pri vyšetrovaní z ohľadom na vybrané faktory ako skúsenosti s riešením prípadov násilia páchaného na ženách a mierou akceptácie mýtov o ňom sa neprejavili významné štatistické rozdiely, okrem tých, uvedených vyššie. Skúsenejší vyšetrotelia a vyšetrotelky, podobne ako tí s nízkou mierou akceptácie mýtov výraznejšie videli problémy v konaní policajtov 1. kontaktu. Skúsenejší si navyše viac uvedomovali problémy v platnej legislatíve, či už išlo o Trestný poriadok alebo Trestný zákon. Pre hlbšiu analýzu faktorov, ktoré vplývajú na postup vyšetrovania by však bolo nutné realizovať podrobnejšiu štatistickú analýzu dát, v ideálnom prípade doplnenú o kontextuálne faktory.

V prípadoch partnerského násilia sú dôležitými zisteniami, že medzi problematické prejavy týrania z hľadiska ich dokazovania patria formy psychického násilia, z ktorých respondenti a respondentky viaceré označili zároveň za najfrekvencovanejšie. Ďalej, hoci sa vyšetrotelia a vyšetrotelky venujú odhadu rizika ďalšieho útoku, zo štatistických dát vyplýva, že nie všetci sa venujú všetkým rizikovým faktorom, keďže ani jeden z nich nedosiahol frekvenciu odpovedí na otázku ohľadne odhadu rizika. Tieto výsledky majú implikácie pre vzdelávanie existujúcich a budúcich vyšetrotel'ov PZ, keďže sú to oblasti, v ktorých aj samotní respondenti pociťujú rezervy.

Jedným zo zistení analýzy je aj fakt, že získané dáta poukazujú na to, že hoci na Slovensku neexistuje oficiálna špecializácia vyšetrotel'ov a vyšetroteliek na prípady násilia páchaného na ženách, na viacerých oddeleniach funguje neoficiálne pridelenie prípadov týrania žien a sexuálneho násilia a znásilnenia tým istým vyšetrotel'om alebo vyšetrotel'kám. Navyše, medzi nimi je vyššia frekvencia žien, ako v celkovom súbore. Je teda zjavné, že pri neoficiálnej špecializácii na prípady násilia páchaného na ženách sa takýmito vyšetrotel'kami často stávajú ženy. Špecializácia na vyšetrovanie

trestných činov súvisiacich s násilím páchaným na ženách bola zároveň najčastejšie udávaným návrhom na zlepšenie vyšetrovania týchto trestných činov. Po ňom nasledovalo vzdelávanie v danej oblasti a zmena trestných kódexov, pričom respondenti a respondentky sa kriticky vyjadrovali najmä k Trestnému poriadku.

Návrhy a odporúčania v oblasti vzdelávania súčasných a budúcich vyšetrovateľov PZ

- Venovať väčšiu pozornosť vzdelávaniu v oblasti násilia páchaného na ženách, konkrétne v oblastiach ako následky násilia páchaného na ženách, kontraintuitívne reakcie žien, ktoré ho zažili, a ich vplyv na vierohodnosť, mýty a stereotypy o násilí na ženách.
- V oblasti partnerského násilia na ženách sa sústrediť aj na dynamiku partnerského násilia a jeho kontextuálne faktory, prejavy a následky jednotlivých foriem partnerského násilia s dôrazom na nefyzické formy a ich vplyv na reakcie žien (ale aj detí) počas vyšetrovacích úkonov a odhad rizika ďalšieho útoku.
- Vzdelávanie zamerať aj na praktické aspekty vyšetrovania prípadov násilia páchaného na ženách ako psychologické vedenie výsluchu, získavanie ďalších dôkazov súvisiacich s čoraz častejším využívaním komunikačných technológií a využitie znaleckého dokazovania v procese vyšetrovania.

Návrhy a odporúčania na systémové zmeny

- V prípade, že je to možné, zaviesť špecializované vyšetrovacie tímy na vyšetovanie prípadov násilia páchaného na ženách, prípadne aj na iných zraniteľných osobách.
- Upustiť od využívania konfrontácií v prípadoch násilia na ženách a domáceho násilia.
- Zlepšiť technické podmienky pre výsluchy zraniteľných osôb ako prispôsobené výsluchové miestnosti, využívanie nahrávacích zariadení a pod.
- Vzhľadom k dôležitému postaveniu znaleckého dokazovania v prípadoch násilia páchaného na ženách vytvoriť batériu formulovaných otázok pre znalcov z odboru psychiatrie a psychológie, ktorú by mohli využívať orgány činné v trestnom konaní.
- Vytvoriť pracovnú skupinu na analýzu Trestného poriadku zloženú z odborníkov v oblasti teórie a praxe, ktorá by sa zamerala na identifikáciu problematických ustanovení týkajúcich sa násilia na ženách a zraniteľných osobách a navrhla prípadné zmeny.

Návrhy na ďalší výskum a analýzy

- Vytvoriť analýzu prípadov násilia páchaného na ženách s cieľom zistiť mieru falošných obvinení.
- Pre získanie objektívnejšieho pohľadu o znaleckom dokazovaní zanalyzovať a vyhodnotiť kvalitu znaleckého dokazovania v prípadoch násilia páchaného na ženách.

6. ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- Burt, M.: Rape Myths and Acquaintance Rape. In: Parrot, A. a Benchhofer, L. (eds.) *Acquaintance Rape. The Hidden Crime*. John Wiley and Sons, Inc., 1991.
- Carlson, B.E. - Worden, A.P.: *Public Opinion About Domestic Violence*. National Institute of Justice, 2002. Dostupné na:
<https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/198319.pdf>.
- Ciprová, K. et al.: *Pod hladinou: Mýty a fakta o znásilnění*. Praha, Gender Studies, 2010.
- ČÍRTKOVÁ, L.: Ako jednať s obeťou trestného činu. In: *Kriminalistický zborník*, roč. 43, č.4, 1999.
- Mesochoritsová, A.: Problém násilia páchaného na ženách: teoretické východiská. In: Kiczková, Z. – Szapuová, M.: *Rodové štúdiá. Súčasné diskusie, problémy a perspektívy*. Univerzita Komenského, Bratislava, 2011.
- Levitt, A.: *Charging Perverting the Course of Justice and Wasting Police Time in Cases Involving Allegedly False Rape and Domestic Violence Allegations. Joint Report to the Director of Public Prosecutions*, 2013.
- Payne, D.L. - Lonsway, K.A. – Fitzgerald, L.F.: Rape Myth Acceptance: Exploration of Its Structure and Its Measurement Using the Illinois Rape Myth Acceptance Scale. In: *Journal of Research in Personality* 33, str. 27–68, 1999.
- SPURNÝ, J.: *Psychológia výsluchu*. Plzeň, Aleš Čeněk, s.r.o., 2010.
- VAJZER, L.: *Metodická pomôcka – Vyšetrovanie trestných činov súvisiacich s domácim násilím*. Bratislava, Sekcia justičnej polície PZ, 2003.
- VIKTORYOVÁ, J. - STRAUS, J. a kol. *Vyšetrovanie*. 3. Vyd. Bratislava: Akadémia PZ, 2015, 687 s. ISBN 978-80-8054-643-4.
- VIKTORYOVÁ, J. a kol.: *Vyšetrovanie vybraných druhov trestných činov*. Bratislava, Akadémia PZ, 2007.
- Oznámenie č. 209/1992 - Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí o dojednaní Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a Protokolov na tento Dohovor nadväzujúcich.
- Zákon č. 300/2005 Z. z. - Trestný zákon v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 301/2005 Z. z. – Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.
- Nariadenie MV SR č. č.175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov MV SR pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní ich páchatel'ov a o postupe v trestnom konaní v znení ďalších nariadení MV SR.
- Návrh metodiky postupu polície prvého kontaktu v prípadoch domáceho násilia. Koordinačno-metodické centrum pre rodovo podmienené a domáce násilie, 2016.

PRÍLOHA Č. 1: DOTAZNÍK

Mapovanie postupov vyšetrovateľov PZ v prípadoch násillia páchaného na ženách

Nasledujúci dotazník sa zameriava na vyšetrovanie trestných činov podľa § 208 (týranie blízkej osoby a zverenej osoby), § 199 (znásilnenie) a § 200 (sexuálne násillie). Zaujímajú nás tie prípady, v ktorých boli poškodenými ženy, teda nie muži, mladiství ani deti. Prieskum realizuje Akadémia PZ v spolupráci s Koordinačno-metodickým centrom pre rodovo podmienené a domáce násillie pri Inštitúte pre výskum práce a rodiny. Realizácia prieskumu bola prerokovaná a pripomienkovaná kompetentnými pracovníkmi Prezídia PZ. Jeho cieľom je zmapovať postupy vyšetrovateľov PZ pri riešení takýchto prípadov a zistiť, aké problémy sa v praxi najčastejšie objavujú. Jeho vyplnením prispejete k identifikácii problematických oblastí v oblasti vyšetrovania a k vytvoreniu návrhov na zmeny legislatívy a postupov. Dotazník je anonymný, preto neuvádzajte vaše meno ani pracovisko.

Vopred ďakujeme za vašu ochotu a čas.

1) Pohlavie: žena muž

2) Vek:

3) Vzdelanie:

- Právnické
- APZ
- Iné (prosím, uveďte):

4) V služobnom pomere zaradený/á od roku:

5) Dĺžka vyšetrovateľskej praxe v podmienkach PZ (počet rokov):

6) Absolvovali ste niekedy špecializované vzdelávanie zamerané na násillie páchané na ženách?

ÁNO NIE

6a) V prípade, že áno, prosím, uveďte na čo bolo zamerané (je možné vybrať viac možností):

- Špecifické postupy pri vyšetrovaní sexuálnych trestných činov
- Špecifické postupy pri vyšetrovaní domáceho násillia
- Techniky vypočúvania a správanie sa k obeti
- Zaistenie forenzných dôkazov

- Teoretické aspekty násilia na ženách (ako ho prežívajú a ako naň reagujú)
- Odhad rizika ďalšieho útoku

7) Do akej miery považujete vaše znalosti v oblasti násilia páchaného na ženách za dostatočné pre vašu prax? (Ohodnoťte prosím úroveň svojich vedomostí známkou tak ako v škole: 1 - 5):

8) V ktorých vyšetrovacích postupoch a činnostiach pociťujete najväčšiu potrebu doplniť si svoje znalosti?

.....

.....

.....

.....

9) Počet vami vyšetrovaných trestných činov súvisiacich s týraním blízkej a zverenej osoby za rok 2015:

10) Počet vami vyšetrovaných trestných činov súvisiacich so znásilnením a sexuálnym násilím za posledné 3 roky:

Postup pri vyšetrovaní prípadov podľa § 208:

1) S ktorými z nasledujúcich prejavov týrania sa najčastejšie stretávate? (možnosť označiť viacero):

- Kopance, údery,
- Popáleniny
- Bitka s vážnejšími následkami
- Rezné rany, bodnutia, iné poranenia zbraňou
- Ponižovanie, pohrdavé zaobchádzanie
- Neustála kontrola
- Vyhrážanie sa ublížením žene alebo deťom
- Obmedzovanie kontaktu s rodinou alebo známymi
- Odopieranie stravy, oddychu alebo spánku
- Obmedzovanie financií alebo neprispievanie na domácnosť
- Obmedzovanie prístupu k majetku

2) Pri ktorých prejavoch týrania dochádza najčastejšie k problémom pri dokazovaní? (možnosť označiť viacero):

- Kopance, údery,
- Popáleniny
- Bitka s vážnejšími následkami
- Rezné rany, bodnutia, iné poranenia zbraňou
- Ponižovanie, pohŕdavé zaobchádzanie
- Neustála kontrola
- Vyhrážanie sa ublížením žene alebo deťom
- Obmedzovanie kontaktu s rodinou alebo známymi
- Odopieranie stravy, oddychu alebo spánku
- Obmedzovanie financií alebo neprispievanie na domácnosť
- Obmedzovanie prístupu k majetku

3) Ako ich riešite?

	často	zriedkavo	výnimočne
Pribratie súdneho znalca			
Dopočutie poškodenej osoby			
Vyhľadanie ďalších svedkov			
Zaistenie listinných dôkazov			
Zaistenie elektronickej a SMSkovej komunikácie			
Skúmanie zdravotnej dokumentácie poškodenej			

- Iné, uveďte

.....

4) Ktoré z nasledujúcich skutočností zisťujete s ohľadom na minulé konanie obvineného?

- Spáchané priestupky všeobecne
- Spáchané priestupky v súvislosti s násilím na partnerke
- Spáchané trestné činy
- Predchádzajúce trestné oznámenia zo strany poškodenej voči obvinenému
- Predchádzajúce služobné zákroky v domácnosti poškodenej aj keď nebolo realizované trestné oznámenie

5) Akých svedkov najčastejšie vypočúvate v takýchto prípadoch? (možnosť označiť viacero)?

- Deti (ak žijú v spoločnej domácnosti)
- Susedov
- Príbuzných poškodenej
- Príbuzných obvineného
- Známych a kamarátky poškodenej
- Iné (uvedte):

6) Koľkokrát priemerne vypovedá poškodená v takýchto prípadoch?

- 1 krát
- 2 – 3 krát
- 4 – 5 krát
- Viackrát

7) Aký je najčastejší dôvod opakovaného výsluchu poškodenej? (možnosť označiť viacero)?

- rozpory s inými výpoveďami alebo dôkazmi
- zlý zdravotný alebo emočný stav poškodenej
- Pokyn prokurátora
- Snažím sa zamedziť opakovaným výsluchom poškodenej
- Iné, aké.....

8) Koľkokrát priemerne vypovedá obvinený v takýchto prípadoch?

- 1 krát
- 2 – 3 krát
- 4 – 5 krát
- Viackrát

9) Realizujete v takýchto prípadoch vyšetrovací pokus prípadne rekonštrukciu?

- Často
- Len vo výnimočných prípadoch
- Len na základe pokynu prokurátora
- Nie

10) Realizujete v týchto prípadoch konfrontáciu poškodenej a obvineného?

- Áno, ak sú rozpory vo výpovediach
- Len vo výnimočných prípadoch
- Len na základe pokynu prokurátora
- Nie

11) Vyhodnocujete niektoré z nasledujúcich skutočností? (možnosť označiť viacero)

- Predchádzajúce útoky na ženu, deti, domáce zvieratá alebo iných príbuzných
- Stupňovanie útokov a vážnosti násillia
- Prístup obvineného k zbraniam
- Nadmernú konzumáciu alkoholu alebo užívanie drog obvineného
- Predchádzajúce priestupky, trestné činy (aj nedokázané) obvineného
- Zdravotný stav obvineného – najmä psychické ochorenia
- Socio- patologické postoje obvineného (napr. extrémna žiarlivosť, majetnícke správanie)
- Negatívny postoj obvineného k ženám
- Nič z toho

12) Zameriavate sa v takýchto prípadoch na odhad rizika ďalšieho útoku?

ÁNO NIE

13) Na aké účely priberáte do konania v takýchto prípadoch znalca z odboru psychológie?

- Najmä na posudok na obvineného
- Najmä na posudok na poškodenú
- Posudky na oboch
- Nerealizujem znalecké dokazovanie

14) Na aké účely priberáte do konania v takýchto prípadoch znalca z odboru psychiatrie?

- Najmä na posudok na obvineného
- Najmä na posudok na poškodenú
- Posudky na oboch
- V prípade, že obvinený bol pod vplyvom alkoholu alebo drog alebo má históriu nadmerného užívania alebo bol v minulosti liečený na psychiatrii
- Nerealizujem znalecké dokazovanie

15) Čo najčastejšie žiadate od znalca v prípade posudku na obvineného?

- Posúdenie závislosti
- Posúdenie agresivity
- Posúdenie duševného stavu
- Celkový psychologický profil
- Iné – uveďte:

16) Čo najčastejšie žiadate od znalca v prípade posudku na poškodenú?

- Posúdenie vierohodnosti výpovede
- Celkový psychologický profil
- Či trpí príznakmi, ktoré mohli byť spôsobené týraním
- Či konanie zo strany obvineného pociťovala ako ťažké príkorie
- Iné – uveďte:

17) Ako často dávate podnet na vzatie obvineného do väzby v týchto prípadoch?

- Nikdy
- Približne v štvrtine prípadov
- Približne v polovici prípadov
- Viac než v polovici prípadov
- Vždy

18) Čo považujete za najväčšie problémy pri vyšetrowaní trestných činov podľa §208? (možnosť označiť viacero)

- Dôkazná núdza
- Spolupráca s dozorujúcim prokurátorom
- Obštrukcie zo strany obhajcu
- Nedostatočné konanie policajtov prvého kontaktu
- Znalecké dokazovanie (prieťahy, nekvalita)
- Menenie výpovedí poškodenej
- Nespolupráca svedkov
- Nespolupráca poškodeného
- Iné – uveďte:

Postup pri vyšetovaní prípadov podľa § 199 a § 200 (len pri ženách - poškodených):

- 1) Aký bol vzťah medzi poškodenou a obvineným v prípadoch znásilnenia a sexuálneho násilia, ktoré ste vyšetovali? (prosím, odhadnite výskyt danej možnosti a označte príslušný počet X)**

	V 1/4 vyšetovaných prípadoch	V 1/3 vyšetovaných prípadoch	V 1/2 vyšetovaných prípadoch	V 3/4 vyšetovaných prípadoch	Len takéto prípady
Poškodená páchatel'a nepoznala					
Poškodená páchatel'a poznala zbežne					
Páchatel' bol z okruhu známych poškodenej (spolužiak, spolupracovník, sused a pod.)					
Bol medzi nimi veľmi blízky vzťah (napr. priateľ, manžel, rodinný príslušník a pod.)					

- 2) Ak sa v prípadoch znásilnenia a sexuálneho násilia vyskytnú problémy v dokazovaní, ako ich riešite?**

	najčastejšie	zriedkavo	výnimočne
Pribratie súdneho znalca			
Dopočutie poškodenej osoby			
Vyhľadanie ďalších svedkov			
Zaistenie listinných dôkazov			
Zaistenie elektronickej a SMS komunikácie			

- Iné, uveďte

3) Koľkokrát priemerne vypovedá poškodená v takýchto prípadoch?

- 1 krát
- 2 – 3 krát
- 4 – 5 krát
- Viackrát

4) Aký je najčastejší dôvod opakovaného výsluchu poškodenej? (možnosť označiť viacero)?

- rozpory s inými výpoveďami alebo dôkazmi
- zlý zdravotný alebo emočný stav poškodenej
- Pokyn prokurátora
- Snažím sa zamedziť opakovaným výsluchom poškodenej
- Iné, aké:

5) Koľkokrát priemerne vypovedá obvinený v takýchto prípadoch?

- 1 krát
- 2 – 3 krát
- 4 – 5 krát
- Viackrát

6) Realizujete v takýchto prípadoch vyšetrovací pokus prípadne rekonštrukciu?

- Áno, ak sú nezrovnalosti vo výpovediach
- Len vo výnimočných prípadoch
- Len na základe pokynu prokurátora
- NIE

7) Realizujete v takýchto prípadoch konfrontáciu poškodenej a obvineného?

- Áno, ak sú nezrovnalosti vo výpovediach
- Len vo výnimočných prípadoch
- Len na základe pokynu prokurátora
- NIE

8) Priberáte do konania v takýchto prípadoch znalcov z odboru psychológie?

- Najmä na posudok na obvineného
- Najmä na posudok na poškodenú
- Posudky na oboch

9) Priberáte do konania v takýchto prípadoch znalcov z odboru psychiatrie?

- Najmä na posudok na obvineného
- Najmä na posudok na poškodenú
- Posudky na oboch
- V prípade, že obvinený bol pod vplyvom alkoholu alebo drog alebo má históriu nadmerného užívania alebo bol v minulosti liečený na psychiatrii

10) Čo najčastejšie žiadate od znalcov v prípade posudku na obvineného?

- Posúdenie závislosti
- Posúdenie agresivity alebo sexuálnej deviácie
- Posúdenie duševného stavu
- Celkový psychologický profil
- Iné – uveďte:

11) Čo najčastejšie žiadate od znalcov v prípade posudku na poškodenú?

- Posúdenie vierohodnosti výpovede
- Celkový psychologický profil
- Nakoľko trpí príznakmi, ktoré mohli byť spôsobené sexuálnym útokom
- Či konanie zo strany obvineného pociťovala ako ťažké príkorie
- Iné – uveďte:

12) Ako často dávate podnet na vzatie obvineného do väzby v týchto prípadoch?

- Nikdy
- Približne v štvrtine prípadov
- Približne v polovici prípadov
- Viac než v polovici prípadov
- Vždy

13) Čo považujete za najväčšie problémy pri vyšetrovaní trestných činov podľa § 199 a § 200?

- Dôkazná núdza
- Spolupráca s dozorujúcim prokurátorom
- Obštrukcie zo strany obhajcu
- Nedostatočné konanie policajtov prvého kontaktu
- Spolupráca so znalcami
- Menenie výpovedí poškodenej
- Vierohodnosť poškodenej
- Iné – uveďte:

Výsluchy poškodenej ženy v prípadoch týrania, znásilnenia a sexuálneho násilia

1) Kde prebiehajú výsluchy poškodenej?

- V kludnej, nerušenej miestnosti
- V špeciálnej výsluchovej miestnosti
- V miestnosti vystavenej rušivým vplyvom (zvonenie telefónu, príchod kolegu a pod.)
- Iné (prosím uveďte):

2) Využívajú ženy možnosť mať dôverníka alebo splnomocnenca počas ich vypočúvania?

- ÁNO
- Veľmi málo
- Nemám takú skúsenosť

3) Kto je najčastejšie touto osobou?

- Pracovníčka služieb pre ženy zažívajúce násilie
- Psychologička
- Právnik
- Príbuzný alebo známy

4) Máte na pracovisku k dispozícii zariadenie na nahrávanie výpovede alebo miestnosť s jednosmerným zrkadlom?

- ÁNO, oboje
- Zariadenie na nahrávanie

- Miestnosť s jednosmerným zrkadlom
- Ani jedno

5) Využili ste ich niekedy v prípadoch týrania blízkej a zverenej osoby alebo v prípadoch znásilnenia a sexuálneho násillia?

- Pri výsluchoch detí
- Pri výsluchoch poškodenej
- Nie

6) Považujete za vhodnejšie, aby týrané ženy alebo ženy – obeť znásilnenia a sexuálneho násillia vypovedali pred ženou vyšetrovatel'kou?

- Áno, ženy by vypovedali otvorenejšie
- Ženy by mali mať možnosť si vybrať
- Nie, pohlavie vyšetrovateľa nemá vplyv na výpoveď poškodenej

7) Spolupracujete s organizáciami poskytujúcimi služby pre ženy, ktoré zažívajú násillie?

- Áno, mám s ňou pozitívne skúsenosti
- Áno, ale mám s ňou negatívne skúsenosti
- Nie, nespolupracujem

**Prosím uveďte na škále 1 – 5 do akej miery súhlasíte s danými tvrdeniami.
(1 – vôbec nesúhlasím – 5 úplne súhlasím)**

Ak je žena znásilnená počas toho, ako bola opitá, je aspoň čiastočne zodpovedná za to, že sa jej veci vymkli spod kontroly.

1 2 3 4 5

Ak je muž opitý, nevedomoval si, čo robí a nemožno to pokladať za znásilnenie.

1 2 3 4 5

Ak sa žena vyzývavo oblieka alebo správa, koleduje si o problémy.

1 2 3 4 5

Muži nemajú v úmysle ženu znásilniť, len majú problém ovládať svoje sexuálne túžby.

1 2 3 4 5

Ak boli obaja pod vplyvom alkoholu, nejde o znásilnenie.

1 2 3 4 5

O znásilnenie ide aj vtedy, ak žena slovne sex odmietla, ale fyzicky sa nebránila.

1 2 3 4 5

Ženy často tvrdia, že boli znásilnené aj vtedy, ak so sexom súhlasili a neskôr to oľutovali.

1 2 3 4 5

Ak ženu znásilnili, je to často preto, že nedala dostatočne najavo, že si sex neželá.

1 2 3 4 5

Ak sa žena nechá bozkávať a objímať, nemôže sa čudovať, že muž predpokladá, že chce sex.

1 2 3 4 5

Ak žena nemá viditeľné fyzické zranenia, pravdepodobne k znásilneniu nedošlo.

1 2 3 4 5

V prípadoch násillia medzi partnermi ide často len o nezvládnutie situácie a hádku.

1 2 3 4 5

Ženy si často týranie vymýšľajú, aby získali výhody pri rozvode.

1 2 3 4 5

Ženy si vyberajú partnerov, ktorí ich týrajú.

1 2 3 4 5

Hlavnou príčinou násillia medzi partnermi je alkohol.

1 2 3 4 5

V mnohých prípadoch ženy násillné správanie partnera vyvolajú, pretože ho provokovali.

1 2 3 4 5

Týrané ženy môžu len zriedkakedy partnera opustiť bez pomoci zvonku.

1 2 3 4 5

Čo by ste navrhovali, aby sa zlepšilo vyšetrowanie trestných činov týrania blízkej a zverenej osoby, znásillenia a sexuálneho násillia?

- Špecializácia vyšetrowateľov na uvedené trestné činy
- Tréningy a vzdelávanie v danej oblasti
- Pomoc špecialistu na prácu s obeťami
- Lepšia spolupráca s dozorujúcim prokurátorom
- Lepšia spolupráca so znalcami
- Lepšia spolupráca s organizáciami, ktoré sa špecializujú na pomoc obetiam takýchto trestných činov
- Zmena definície trestných činov
- Zmena trestného poriadku
- Iné, uveďte:

ĎAKUJEME ZA VÁŠ ČAS A OCHOTU!

Koordinačno – metodické centrum pre rodovo podmienené a domáce násilie

Naším poslaním je v súlade s Národným akčným plánom na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách na roky 2014 – 2019 vytvoriť, implementovať a koordinovať komplexnú celoštátnu politiku pre danú oblasť.

Predchádzanie a znižovanie násillia na ženách a domáceho násillia je jednou z hlavných priorít ochrany a podpory ľudských práv. Aktuálnym medzinárodným štandardom, ktorý demokratické a právne štáty vytvorili v záujme predchádzania násilliu na ženách a domácejmu násilliu, je Dohovor Rady Európy o predchádzaní násilliu na ženách a domácejmu násilliu a o boji proti nemu. Na úrovni Európskej únie ich reflektuje Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov. Pre KMC sú tieto normy základným štandardom a aspiráciou pre dosiahnutie zníženia násillia a zvýšenia ochrany a podpory žien vystavených násilliu a obetí domáceho násillia.

Vízia KMC

- Zabezpečiť kvalitu systémovej ochrany a podpory ženám zažívajúcim násillie a obetiam domáceho násillia.
- Zvýšiť úroveň citlivosti a porozumenia hlavných aktérov, médií a verejnosti na tému rodovo podmieneného a domáceho násillia.
- Znížiť výskyt násillia na ženách a domáceho násillia z dlhodobého hľadiska.

Ciele KMC

- Vytvoriť a implementovať nástroje pre zabezpečenie efektívneho systému prevencie a eliminácie násillia na ženách a domáceho násillia, vrátane špecifickej legislatívy na elimináciu a prevenciu násillia na ženách a domáceho násillia.
- Vytvoriť podmienky pre rýchlu a efektívnu ochranu a podporu všetkých žien a obetí domáceho násillia vystavených násilliu, alebo hrozbe násillia.
- Predchádzať vzniku násillia a akejkoľvek situácii, ktorá prispieva k vzniku a tolerancii násillia.
- Vytvoriť dostatočnú poznatkovú bázu o násillí na ženách a domácom násillí, aby bolo možné zvyšovať dostupnosť, kvalitu a účinnosť intervencie a prevencie v prípadoch násillia.

Rodovo podmienené násillie

„...je namierené voči určitej osobe z dôvodu jej pohlavia, rodovej identity alebo rodového vyjadrenia alebo ktoré neprimerane postihuje osoby určitého pohlavia a môže obeti spôsobiť telesnú, sexuálnu, psychickú ujmu alebo majetkovú škodu“⁶. Zahŕňa násillie páchané blízkou osobou, sexuálne delikty, obchodovanie s ľuďmi, otroctvo a rôzne formy škodlivých praktík, ako napríklad nútené manželstvá, mrzačenie ženských pohlavných orgánov a takzvané trestné činy spáchané v mene cti.

Domáce násillie

Zahŕňa „...rôzne skutky fyzického, psychického, sexuálneho a majetkového násillia, ktoré je charakteristické najmä tým, že násillie pácha osoba, ktorá s obeťou je, alebo bola, v manželskom alebo partnerskom zväzku, alebo je iným rodinným príslušníkom obeť bez ohľadu na to, či páchatel s obeťou žije, alebo žil v spoločnej domácnosti.“⁷

Kontakt:

Koordinačno-metodické centrum pre rodovo podmienené a domáce násillie
Kuzmányho 3/A, 811 06 Bratislava
Tel: 02 20 442 500
www.zastavmenasillie.sk

⁶Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ, ods. (17)

⁷Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ, ods. (18)